Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 37 (12427) | 1984 чылдың февраль 12, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кол.

Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Төрээн чурттуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг чок демиселчи Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээни-биле холбаштыр бүгү совет улус, оон иштинде Тываның бүгү ажылчы чоннары эң ханы кажыыдап турар.

Ю. В. АНДРОПОВ-БИЛЕ МОСКВАДА ЧАРЛЫЫШКЫН ЁЗУЛАЛЫ

Аар чидиригниң кажыыдалынга бистиң чуртувус таварышкан. Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээниниң дугайында медээ совет кижилерниң, дэпшилгелиг бүгү кижи төрелгетенниң аажок ханы кажыыдалын болдурган. Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы-биле чарлыышкынның ёзулалын москвачылар болгаш совет улус бо хүннерде кылып турар.

Февраль 11-де 14 шак 30 минута турган. Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залы. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери, Политбюро кежигүнүнге кандидаттар, СЭКП ТК-ның секретарьлары, СЭКП ТК-ның кежигүннери болгаш кежигүнүнге кандидаттар, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери Ю. В. Андроповтуң мурнунга сөөлгү ёзулалын күүседир дээш чедип келгеннер. Юрий Владимирович Андропов-биле чарлырының кажыыдал ёзулалын олар кылганнар.

Эштер Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков олар хүндүлүг таңныылга турупкан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчулары оон дараазында Ю. В. Андроповтуң төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге чедип келген. Олар ханы кажыыдалды оларга илергейлээннер.

Юрий Владимирович Андропов-биле чарлыышкынның ёзулалын кылыр дээш ажылчы чоннарның залче кирери 15 шакта эгелээн. Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залы кызыл-кара өңнүг кожаа пөстер-биле шиметтинген. Мөчээн Юрий Владимирович Андроповтуң мага-бодун салган өрээлдиң дөрүнде кызыл туктарны мөгейтир аскан. Совет Арминың дайынчылары ында таңныылда турупкан.

Төрээн чурттуң мурнунга Ю. В. Андроповтуң улуг ачы-хавыяаларын демдеглээн шаңналдарны чидиг-кызыл пөс-биле шыпкан сыртыкчыгаштар кырында салган: Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының «Кадыыр болгаш Маска» алдын медалы, дөрт Ленин орден, Октябрь Революциязы, Кызыл Тук орденнер, үш Күш-ажылдың Кызыл Тук орден, медальдар.

СЭКП Төп Комитединден, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден, СЭКП Москва хоорай комитединден болгаш Моссоветтиң күүскомундан, төрелдеринден болгаш чоок кижилеринден чечектерни мөчээн кижиниң мага-бодун кадагалаан хааржактың чанынга салган.

Дыка хөй чечектерни залче улаштыр-ла кирип турган — эвилелдешкен республиканың компартияларының ТК-ларындан, эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң Президиумнарындан болгаш Министрлер Чөвүлелдеринден, министерстволардан болгаш ведомстволардан, СЭКП МК-дан болгаш Москва область Совединиң күүскомундан, партияның крайкомнарындан болгаш крайкүүскомнардан, партияның обкомнарындан болгаш облкүүскомнардан, хөй-нинти организациялардан.

Муң-муң кижилер — янзы-бүрү салгалдарның төлээлекчилери, хоорайларның болгаш көдээниң ажыл-ишчилери үзүк-соксаал чокка Колонналыг залга шуужуп эртип-ле турар.

Симфониялыг оркестрниң кажыыдал аялгалары муңгаранчыг кылдыр дыңналып турган. Хүндүлүг таңныылдар үш минута болгаш-ла солчуп турар. Кажыыдалдың ёзулал ээлчээнде — орнукшудулганы организастаар талазы-биле комиссияның кежигүннери, партия болгаш совет ажылдакчылар, министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, бүдүрүлгениң мурнакчылары, шериг начальниктери, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, хөй-нинтиниң төлээлекчилери.

Найысылалдың заводтарының, фабрикаларының болгаш тудугларының ажылчыннары, сураглыг эртемденнер, албан черлериниң болгаш төлевилел организацияларының ажылдакчылары соксаал чокка кээп турар. Юрий Владимирович Андроповтуң амыдырал-чуртталгазының, ажыл-чорудулгазының хөй чылдары Москва-биле холбашкан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары найысылалдың ажылчын аңгызын улуг кичээнгей болгаш аданың чылыг сагыш салыышкыны-биле көрүп, москвачыларның хереглелдеринге, хоорайның хөгжүдеринге доктаамал сонуургалды илереткейлеп келген. Ю. В. Андропов партияның болгаш чоннуң идеяларынга кызыгаар чок бердинген чоруктуң өшпес үлегери болуп, Москваның ажылчы чоннарының, бүгү москвачыларның чүректеринге артар.

Бүгү чурт кажыыдалда. Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчузунга ханы хүндүткелдиң тураскаалдыг ёзулалын совет кижилер кылып турар.

Бистиң чуртувустуң хөгжүлдезиниң бүгү үе-чадалары — Юрий Владимирович Андроповтуң намдарының үе-чадалары-дыр. Күш-ажылын ол баштайгы беш чыл планнарының чылдарында ажылчын болуп эгелээн. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының албан-дужаалдарынга турган үезинде бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгаланыр күчүзүн быжыглаарынга ол бүгү күштерин болгаш билиглерин берген. Амгы үениң эң чугула айтырыгларын теория талазы-биле тайылбырлап тодарадырынга Ю. В. Андроповтуң киирген салыышкыны улуг.

Совет ниитилелдиң хөгжүлдезинде амгы үе-чаданың онзагай кол чүүлдерин оон чугааларында, ажылдарында ханызы-биле көргүскен, коммунизм тургузуушкунунга партияның болгаш Совет күрүнениң амгы база перспективтиг сорулгаларын тодаргайлаан.

СЭКП-ниң удуртукчузунга ханы хүндүткелдиң тураскаалдыг ёзулалын ленинчи партияның хоочуннары кылып турар. Партияның идеологтуг ажылын сайзыраңгайжыдар дугайында, төлептиг аажы-чаңны бадыткаар дугайында, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин бүгү тала-биле экижидер дугайында Ю. В. Андропов доктаамал сагыш салып келген.

Ю. В. Андроповтуң амыдыралы — совет аныяктарга сорук киирикчи үлегер-дир. Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң хүрээлеңинге ол улуг оруктү эрткен. Юрий Владимирович ВЛКСМ ТК-ның судоверфиге комсоргу, ВЛКСМ Ярославль обкомунуң секретары, оон соонда бирги секретары турган, 1940 чылдан соңгаар, Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг-дошкун бүгү чылдарында Карелияның комсомол организациязын баштап турган. Аңгы талазы-биле быжыг туруштуг чорукка, ажыл-ишчи болгаш кижизиг бедик мөзү-шынарларга, чоннуң эрге-ажыктарынга таарышпас бүгү-ле чүүлдерге эптеш чок болурунга аныяктарны Ю. В. Андропов өөредип чораан.

Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залынга келген кайгамчык хөй кижилерниң аразында шериг хептиг кижилер база хөй. ССРЭ-ниң Камгалал Чөвүлелиниң Даргазынга, дайын чылдарында партизан шимчээшкининиң идепкейлиг киржикчизинге ханы хүндүткелдиң тураскаалдыг ёзулалын кылыр дээш ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң дайынчылары кээп турар. Ю. В. Андроповтуң чырыткылыг тураскаалының мурнунга дайынчы туктарын Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду мөгейтип, боттарының хүрээлеңин Коммунистиг партияны болгаш оон ленинчи Төп Комитедин долгандыр кажыыдалдың бо хүннеринде улам сырый каттыштырып турар. Серемчилелди, Арминың болгаш Флоттуң дайынчы белен чоруун улам ыңай бедидеринге бүгү-ле чүүлдерни кылырын, социализмниң чаалап алыышкыннарын камгалаар талазы-биле боттарынга даандырган сорулгаларны төлептиг күүседирин совет дайынчылар партияга болгаш чонга бүзүредип турар.

Юрий Владимирович Андроповка ханы хүндүткелдиң тураскаалдыг ёзулалын оон муң совет хамаатылар ол хүн кылганнар. Социализмниң идеалдарын камгалаарынга, Төрээн чурттуң экономиктиг болгаш камгаланыр күчүзүн быжыглаарынга чайгылыш чок шиитпирлиин Советтер чуртунуң бүгү ажылчы чоннары партияга болгаш чазакка бүзүредип турар.

(СЭТА).

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНДАН

Бистиң партиявыска болгаш бүгү совет улуска таварышкан аар чидириг СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээни-биле холбаштыр РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели ханы кажыыдалын илергейлеп тур.

Ленинчи партияның, Совет күрүнениң, коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Төрээн чурттуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг чок демиселчи Ю. В. Андроповтуң бүгү амыдыралы күш-ажыл кижилериниң, коммунистиг тургузуушкуннуң эрге-ажыктарынга кызыгаар чок бараан боop келген.

Коммунистиг партия биле совет улустуң чаңгыс эвиниң улам ыңай быжыкканы, сайзыраңгай социализм ниитилелин болбаазыраңгайжыдары, чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүнүң быжыкканы, тайбыңга ынак даштыкы политиканың амыдыралга чайгылыш чок боттанышкыны оон ады-биле тудуш харылзаалыг. Юрий Владимировичиге ханы хүндүткелди Россия Федерациязының ажылчы чоннары илергейлеп турарлар. Ярославль обласка болгаш Карелияга комсомол ажылынга, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында партизан отрядтарынга, дипломаттыг албанга болгаш күрүнениң айыыл чок чоруун быжыглаар талазы-биле ажыл-чорудулгазынга — бүгү-ле ажылдап чораан черлеринге ол ханы принципиалдыг, партияның хереэнге шынчы, кижилерге сагыш човангыр болгаш бөдүүн чоруун көргүзүп келген. Оон шылгараңгай арга-мергежилдери, ленинчи хевириниң удуртукчузунуң организакчы талантызы СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы албан-хүлээлгелерге онза илергейлеттинген. Бо бүгү эң эки бүдүш-шынары-биле Ю. В. Андропов совет улустуң, бүгү делегейниң дэпшилгелиг хөй-ниитизиниң хүндүткелин чедип алган. Ю. В. Андроповтуң эгелекчи саналы-биле боттандырып турары бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидер, ажыл-агый механизмин сайзыраңгайжыдар, организастыг чорукту болгаш сагылга-чурумну быжыглаар, ажылчы чоннарның чаагай чоруун бедидер болгаш коммунистиг кижизидилгезин экижидер, чурттуң камгаланыр аргазын чогуур деңнелге тургузар, партияның ажылдап кылганы Тайбың программазын амыдыралга боттандырар, социалистиг дем каттыжылгазының чурттарының бүгү талалыг кады ажылдажылгазын хөгжүдер талазы-биле улуг масштабтыг хемчеглер Россия Федерациязының бүгү ажылчы чоннарының улуг деткимчезин, изиг чүүлдүгзүнүүшкүнүн алган.

Кажыыдалдың бо хүннеринде Россия Федерациязының бүгү ажылчы чоннары партияның ленинчи Төп Комитедин, оон Политбюрозун долгандыр улам сырый каттыжып турар. Партияның болгаш совет улустуң бузулбас чаңгыс эви бистиң ниитилеливистиң улуг күчүзүнүң үндезини боop келген болгаш ындыг боop артар-даа.

Россия Федерациязының ажылчын аңгызы, тараачыннары, интеллигенциязы бистиң партиявыстың чайгылыш чок ленинчи угланыышкынын, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң болгаш Төп Комитеттиң оон дараазындагы Пленумнарының ажылдап кылганы ажыл-чорудулганың программазын долузу-биле чүүлдүгзүнүп деткип турар. Олар улус ажыл-агый планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерни амыдыралга боттандырар, бистиң чуртувустуң экономиказының болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларын улам ыңай көдүреринге, ажылчы чоннарның амыдыралының деңнелин бедидеринге төлептиг салыышкынын киирер, улустарның акы-дуңмалыышкы найыралын бүгү талалыг быжыглаар, тайбыңны болгаш делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаар дээш моон соңгаар-даа улам күжениишкиннниг ажылдаарлар.

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ **РСФСР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ**

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИНГЕ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Төрээн чуртунуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг-шылаг чок демиселчи Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээниниң дугайында медээни Тыва АССР-ниң коммунистери, бүгү ажылчы чоннары канчаар-даа аажок ханы кажыыдал-биле уткаан.

Ленинниң улуг хереэнге кызыгаар чок шынчы, бодунуң бүгү амыдыралын болгаш хөй талалыг ажыл-чорудулгазын партияның болгаш чоннуң эрге-ажыктарынга берген Юрий Владимирович Андроповтуң ады бүгү совет кижилерге кезээде эргим үнелиг.

Коммунистиг партияның удуртукчу болгаш башкарыкчы ролюн улам ыңай бедиткени, коммунистиг тургузуушкуннуң, бистиң чуртувустуң ниитилел-политиктиг, социал-экономиктиг болгаш угаан-бодал хөгжүлдезиниң сорулгаларын боттандырар, Совет күрүнениң айыыл чок чоруун, бүгү делегейге тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар талазы-биле партияның чаагай үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазын сайзыраңгайжытканы Юрий Владимирович Андроповтуң ады-биле сырый холбаалыг болган. Юрий Владимирович Андроповтуң ажылдарында болгаш чугааларында айыткан принципиалдыг чүүлдер болгаш түңнелдер партия, күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының практиктиг ажыл-чорудулгазының үндезини болуп турар. Партияның, күрүнениң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, организастыг чорукту болгаш хорум-чурумну, кадрларның харысалгазын бедидер талазы-биле хемчеглерни бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары изиг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткааннар.

Коммунистиг партияның, оон ленинчи Төп Комитединиң мерген угааннтг удуртулгазы-биле, оларның сагыш салыышкынының болгаш кичээнгейиниң ачызында Совет Тываның экономиказы болгаш культуразы сөөлгү чылдарда улам ыңай хөгжээн, ажылчы чоннарның амыдыралының чаагай чоруу бедээн.

СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүн болгаш бир эп-сеткилдиг чүүлдүгзүнүп, деткип турарын бистиң республиканың коммунистери, бүгү ажылчы чоннары кажыыдалдың бо хүннеринде илергейлеп, партия Төп Комитедин долгандыр боттарының хүрээлеңин улам сырый каттыштырбышаан, партияның XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның май, ноябрь (1982 ч.), июнь, декабрь (1983 ч.) Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, он бирги беш чылдың планнарын, социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш улам-на күжениишкиннниг болгаш чүткүлдүг ажылдаарлар.

Юрий Владимирович Андроповтуң чырыткылыг овур-хевири Совет Тываның коммунистериниң, бүгү ажылчы чоннарының сагыш-сеткилинге кезээде артар.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ **ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ** **ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ**

ЮРИЙ ВЛАДИМИРОВИЧ АНДРОПОВТУ ОРНУКШУДАРЫН ОРГАНИЗАСТААР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КОМИССИЯДАН

Юрий Владимирович Андроповту февраль 14-те, вторникте, хүндүскүнүң 12 шакта Кызыл шөлге орнукшударын комиссия дыңнадып тур.

ХҮЛЭЭНМИШААН

СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээни-биле холбаштыр кажыыдал митингизинге киржири-биле «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң коллективи дүүн 16 шакта кызыл-булуңга чыглып келгеннер.

СЭКП Кызыл хооркомунуң үлетпүр килдизиниң эргелекчизи М. Е. Фрузановка сөс берген.

Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Төрээн чурттуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг чок демиселчи Ю. В. Андропов амы-тынындан чарылган. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, бүгү совет улус аар кажыыдалга таварышканын ол чыылганнарга дыңнаткан. Ынчангаш кажыыдалдың митингилери хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринде, тудуг, транспорт, садыг организацияларында, өөредилге черлеринде эртип турар. Ажылчыннар, тудугжулар, инженер-техниктиг ажылдакчылар, албан-хаакчылар, студентилер, сургуулдар болгаш өске-даа мергежилдиң кижилери аңаа чүве чугаалааш, бүгү совет улус-биле бир дөмей, ханы кажыыдалын илередип, ленинчи улуг партияның хереэнге шынчы болурун, социалистиг Төрээн чуртунуң экономиктиг болгаш камгаланыр күчүзүн быжыглаар дээш каш дакпыр күжениишкиннниг ажылдаарын хүлээнип турарын М. Е. Фрузанов айыткан.

Партияның болгаш чоннуң күжениишкиннерин экономиканы хөгжүдерин дүргедедиринче, улус ажыл-агыйын эргелеп башкарарын экижидеринче, партияның, күрүнениң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче, кадрларның харысалгазын бедидеринче Юрий Владимирович Андропов доктаамал кичээнгейни салып, ону боттандырарының дээштиг хемчеглерин ап чораан. Партияның ленинчи ол угланыышкынын чайгылыш чокка боттандырар дээш ажылдаар ужурлуг бис деп, оратор демдеглээш, разрезтиң ажыл-ишчи бүрүзүн бодунуң онаашкан ажылынга ээ-харысалгалыг болурун, планныг онаалдаларны долдур болгаш ажыр күүседир дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш шалыпчы ажылдаарынче, продукцияның бот-үнезин чингедир, шынарын экижидер дээш тодаргай хемчеглерни алырынче кыйгырган. Дагжылар бо чылдың январьда планныг онаалдазын ажыр боттандырган, моон соңгаар эки ажылдап болурунуң бүгү аргалары, курлавырлары барын ол айыткан.

Өрүмнээр станоктуң машинизи А. И. Чирков сөс алгаш, Коммунистиг партияга болгаш совет улуска таварышкан аар кажыыдалды, өске эш-өөрү-биле бир дөмей, үлежип турарын чугаалааш, СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың чорудуп турар иштики болгаш даштыкы ленинчи политиказын чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турарын айыткан. Амгы үеде тайбың дег эргим, үнелиг чүве чок. Ону камгалаар болгаш быжыглаар дээш совет улус демисежип турар. Орта кол чүүл — чурттуң экономиктиг күчүзүн быжыглаары. Ындыг болганда планныг даалганы хүн бүрү ажыр күүседир дээш шалыпчы ажылдаарын ол хүлээнген.

Разрезтиң ажылчыны А. И. Фирсов, транспорт цегиниң начальниги В. И. Ярмолюк чүве чугаалааш, политиктиг улуг удуртукчу Ю. В. Андроповтуң хөй талалыг ажыл-чорудулгазын бедик-биле үнелээннер.

«Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң директору И. П. Брюзгин сөс алгаш, коллективтиң ажыл-ишчилери бо кажыыдалдыг хүннерде болгаш моон соңгаар-даа ленинчи партияның айтыышкыннарын күүседир дээш бир демниг ажылдаарын, 1984 чылдың планныг онаалдаларын ажыр күүседирин СЭКП хооркомунга, хооркүүскомга бүзүреткен.

СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Коммунистиг партияга, совет улуска Кыйгырыында коммунистерни, бүгү совет кижилерни Төрээн чуртунуң чечектелиишкини дээш кызымаккай ажылдаарынче кыйгырган, орта харыы кылдыр ээлчег нормазын кижи бүрүзү күүседирин хүлээнген.

Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы Ю. В. Андроповтуң тураскаалын митингиниң киржикчилери минута дургузунда бут кырынга туруп ёзулаан.

ЧУРУКТАРДА: митинг үезинде; өрүмнээр станоктуң машинизи **А. И. ЧИРКОВ.**

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР

Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээниниң дугайында дыңнадыгны ыраккы Тожу районда «Май 1» совхозтуң ажыл-ишчилери дыңнааш, аңаа бүзүрээри биске дыка берге болду.

Бүгү совет кижилер аар кажыыдалга таварыштывыс. Бөдүүн, күш-ажыл кижилеринге чоок, оларның хереглелдеринге болгаш амыдыралынга сагыш човангыр чораан Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээни бистерге ханы кажыыдал. Бөдүүн ажыл-ишчилерге, бистерге эргим Юрий Владимирович Андропов бистен чарлып чорутту. Совет кижилерниң чаагай чоруунуң болгаш аас-кежиниң дугайында Юрий Владимирович Андроповтуң ада сагыш салыышкыны бистерни чаа-чаа ажыл-херектерже сорук киирген.

Партияның болгаш Совет чазактың сагыш салыышкынының ачызында бистиң Тожу районга улуг чаартылгалар боop турарын караавыс-биле көрүп келдивис. Районнуң суурлары чаагайжыды туттунуп, чаа-чаа бажыңнар, узун делгем кудумчулар чылдың-на немежип турарынга өөрүп, магадап чоруур бис. Дүрген ужар «ЯК-40», «Л-410» деп самолёттар Тожуже хүннүң ужуп, чайын боорга теплоходтар, хем оруу-биле эжиндирип, чонну ыңай-бээр аргыштырып турар апарган.

Бистиң партиявыска, совет улуска таварышкан аар чидиригни бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери, бүгү чон-биле бир дөмей, ханы медереп билип турар бис. Ынчангаш бистиң улуг Төрээн чуртувустуң улам ыңайгы чечектелиишкини, улус ажыл-агый планнарының болгаш социалистиг хүлээлгелериниң күүселдези дээш улам эки ажылдаарын бистиң ферманың ажыл-ишчилери хүлээнип тур бис.

Н. ДӨВҮТ,
совхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи.

1984 ч. февраль № 2

ТИИЛЭЭННЕР

Тожу районнуң «Май 1» совхозунуң Хува-Чар сүт-бараан фермазының коллективи январь айның түңнели-биле социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп, СЭКП райкомунуң, райкүүскомунуң база ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

«Тоора-Хем» совхозтуң хойжузу Виктор Ак, саанчы Валентина Самыйлык, «Май 1» совхозтуң чылгычызы Шактар-оол Сат оларның күш-ажылчы чедиишкиннеринге тураскаадып, районда Күш-ажылчы алдар тугун көдүрген.

К. НАТПИЙ-ООЛ.

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕ

Тес-Хемде «О. Шынаа» совхозтуң дуржулгалыг малчыны Чечек-оол Кашпык-оолович Тумат кышка хынамчалыг белеткенип алганындан ында хой оолдаашкыны багай эвес эгелээн. Төрээн 220 хойдан ол хире хураган менди алдынган. Малчынның кол дузалакчызы — өгнүң херээжен ээзи, район Совединиң депутады, коммунист Валентина Дамдыновна Тумат хураганнар ажаарынга харысалгалыг чорууң көргүзүп турар.

Малчын өг-бүле эртен чылын 100 хойдан-на 110 хураганы, хой санындан 1,9 килограмм дүктү кыргып алгаш, совхозта малчыннар аразында социалистиг чарышка тиилээн.

Совет Тываның 40 чылынга уткуштур олар улам бедиткен хүлээлгени алганнар.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Чарыш ХРОНИКАЗЫ

ЭКИ КӨРГҮЗҮГЛЕР

Чөөн-Хемчик районнуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажыл-ишчилери он бирги беш чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжында киржип, кызымак ажылдап турарлар. Беш чылдың үшкү чылының түңнели-биле Чадааның ыяш ажыл-агый чериниң коллективи дилиг материалдары белеткээр, культура бараанныры бүдүрер, продукция сайгарар планнарын ажыр боттандырып, 1982 чылга деңнээрге 93 кубометр дилиг материалдарын, 5442 муң рубльдиң культура бараанын хөйнү бүдүрүп, муң рубльдиң продукциязын ажыр сайгарган.

Каа-Хем разрезиниң Чадаана участогунуң шахтёрлары 1982 чылга бодаарга, хөмүр-даш тывыжын 290 муң тонна көвүдеткен.

Сүт заводунуң коллективи өзек чылда 855 муң рубльдиң продукциязын сайгарар турган, саржагны 127,6 хуу, чалаң сүттү 103,5 хуу боттандырып, пландан ажыр 25 муң рубльдиң продукциязын са[illegible]

Бо коллек[illegible]р районда социалистиг чарышка чыл түңнели-биле тиилекчи болганнар.

Мурнакчы бүдүрүлге черлериниң ажыл-ишчилери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, продукцияның бот-үнезин чиигедирин пландан ажыр күүседирин хүлээнгеннер.

Д. МОНГУШ.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮН НЕМЕЙ ӨСТҮРЕРИНИҢ БАЗА ПРОДУКЦИЯНЫҢ БОТ-ҮНЕЗИН НЕМЕЙ ЧИИГЕДИРИНИҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

УТКУШТУР ПЛАННАР БОЛГАШ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

ОЛАРНЫ АЖЫЛДАП КЫЛЫРЫНЫҢ, УЧЕТКА АЛЫРЫНЫҢ БОЛГАШ КҮҮСЕЛДЕЗИН ХАНДЫРАРЫНЫҢ ЧУРУМУНУҢ ДУГАЙЫНДА ТАЙЫЛБЫР

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр өстүрериниң база продукцияның бот-үнезин (чарыгдалдарны, саарылга шүүделдерин) немей чиигедириниң талазы-биле хүлээлгелерни күш-ажылчы коллективтерниң хүлээп алган уткуштур планнарынга болгаш социалистиг хүлээлгелеринге киирер.

Немелде хүлээлгелерни күүседирин хандырары-биле бүдүрүлге коллективтери материалдыг, күш-ажылчы база сан-хөө курлавырларны камнаарының талазы-биле, продукция бүдүрерин көвүдедириниң талазы-биле хемчеглерни болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүреринге база продукцияның бот-үнезин чиигедиринге дузалаар өске-даа көргүзүглерни экижидериниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр.

Коллектив күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн немей өстүрер талазы-биле хүлээлгени ап турда, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң нииити өзүлдезин тодарадырда, бадылаттынган планныг даалгага немей алган хүлээлгезин кадар. Чижээ, бүдүрүлгеге 1984 чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер талазы-биле планны 104.2 хуу кылдыр берген дижик. Оон кырынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 1 хуу немей өстүрер деп коллектив хүлээнген. Ынчан күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн чылда нииити өзүлдези 105,2 хуу (104.2+1) болур.

Продукцияның бот-үнезин немей чиигедир талазы-биле хүлээлгени ап турда, немелде камналганың түңүн мынчаар тодарадыр.

Бирээде, бот-үне талазы-биле планын бадыладыр бүдүрүлгелерге болгаш организацияларга, продукцияның (ажылдарның, ачы-дузаның) 1 рублинге планнаан чарыгдалдың эң ындыкы деңнелин азы продукцияның (ажылдарның, ачы-дузаның) единица бүрүзүнүң бот-үнезин, ол ышкаш 1984 чылда продукцияның (ажылдарның, ачы-дузаның) хемчээлин база бот-үнени немей чиигедири-биле алган хүлээлгениң хемчээлин барымдаалаар. Чижээ, чарыгдалдың эң ындыкы деңнели 82,6 көпеек, барааннык продукцияның хемчээли 11200 муң рубль дижик. Коллектив бот-үнени 0,5 хуу немей чиигедир деп хүлээлге алган. Ынчан немелде камналганың хемчээли 46,3 муң рубль (11200x0,826x0,5:100) болур.

Ийиде, бот-үне талазы-биле планын бадылатпас бүдүрүлгелерге болгаш организацияларга. Немелде камналганың түңүн 1984 чылда арыг орулга планын бадылап турда, көрдүнген бүгү продукцияның (ажылдарның, ачы-дузаның) бот-үнезиниң нииити түңүн база бот-үнени немей чиигедири-биле алган хүлээлгениң хемчээлин барымдаалап тодарадыр.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр бедидер база бот-үнени немей чиигедир талазы-биле күш-ажылчы коллективтерниң алган хүлээлгелерин бүдүрүлге каттыжышкынынга, бүдүрүлгеге болгаш организацияга 1984 чылда бадылап берген планның көргүзүглеринге киирбес.

Продукцияның бот-үнезин немей чиигеткенинден херек кырында алдынган камналганы учётка алыры-биле тускай (балансдан дашкаар) «Бот-үнени пландан ажыр чиигеткенинден камналга» деп санны бүдүрүлге каттыжышкынынга, бүдүрүлгеге, организацияга ажыдар.

Продукцияның бот-үнезиниң талазы-биле онаалдалар күүселдезин үнелээр методиканы ажыглап, бот-үнени чиигеткенинден херек кырында алган түңнү ол санга айтыр. Камналга саннарын бүдүрүлге единицаларынга, цехтерге, бригадаларга болгаш тус-тус ажылчыннарга база ажыдар.

Херек кырында камналганы хүлээлгелер-биле тулгаштырып, чыл эгезинден өзүп орар түңнүг кылдыр санаар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер база продукцияның бот-үнезин чиигедир талазы-биле уткуштур планнарны алган бүдүрүлге каттыжышкыннарын, бүдүрүлгелерни болгаш ажыл-агый организацияларын деткиири СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1983 чылдың декабрь 30-де хүлээп алганы «уткуштур планнарны ажылдап кылырынга болгаш күүседиринге күш-ажылчы коллективтерниң инициативазын улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглер дугайында» № 1248 доктаалының 3 чүүлүн ажыглап боттандырар. (Ол дугайын **«Экономическая газетаның» бо чылдың январьда үнген** № 5 дугаарындан тодаргайы-биле билип ап болур).

БОТТАРЫНДАН ХАМААРЖЫР

1984 чылдың социалистиг хүлээлгелерин республиканың бүгү күш-ажылчы коллективтери алгылаан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр 1 хуу бедидери, продукцияның бот-үнезин 0,5 хуу немей чиигедири социалистиг хүлээлгелерде кол пункт болуп кирген. «Совет Тываның 40 чылынга — шалыпчы 40 неделя» деп кыйгылыг социалистиг чарыш чер болганда калбарган.

Ажылга организастыг чорукту бедидер, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле хемчеглерни улус ажыл-агыйының бүгү адырларында боттандырып турар. Шак мындыг хемчеглерни ап чорудуп келгениниң түңнелинде бо чылдың январь айда чамдык эки түңнелдер чедип алдынган. Республиканың үлетпүрү бо чылдың январьда продукция сайгарарының планын 102,9 хуу, барааннык продукция бүдүрериниң хемчээлиниң — 102,6 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 102,9 хуу күүсеткен.

Планны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле «Каа-Хем» разрезиниң коллективи январь айда эки көргүзүглерлиг болган. Улус ажыл-агыйының хөмүр-дашка өзүп орар херегцелин хандырар дээш хөмүр-дашты дүн-хүн иштинде дыштаныр хүн чок казып тывары разрезтиң коллективи организастаар ужурга таварышкан. Кышкы үеде одалгага херегсээр хөмүр-дашты четчир санныг кылдыр сөөртүп албаан чамдык бүдүрүлгелерниң, организацияларның болгаш совхозтарның удуртукчуларының бүрүузу-биле шак мындыг хемчеглерни ап чорудар ужурга таварышканын демдеглезе чогуур. Ынчалзажок разрезтиң коллективи оларның мурнунга салган сорулганы эрестиг күүседип, пландан ажыр 14 муң тонна хөмүр-дашты казып, дараазында ажыглаары-биле эргежок чугула курлавырларны казып чүдүрер кылдыр белеткеп алган.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи эки ажылдаан. Муң тонна ажыг даг-дүгү пландан ажыр бүдүрүңген. Эрткен чылдың январь-биле деңнээрге, даг-дүгүн бүдүрүп үндүрери 1,4 катап улгаткан. Тываның электри четкилериниң коллективи республиканың улус ажыл-агыйын болгаш чурттакчы чонун электри энергиязы болгаш чылыг-биле хандырарын экижиткен. Культура-амыдыралдың херегцел барааннарын үлетпүр бүдүрүлгелери 18,6 хуу, хөйнү бүдүрүп үндүрген болгаш ол талазы-биле планнар 8,6 муң рубльге ажыр күүсеттинген.

Бо чылдың январь айда капитал тудугга, капитал салышкыннарның хемчээли база кол фондуларны ажыглалга киирери эрткен чылдың январь-биле деңнээрге улгаткан. «Тыва кадээ тудуг», «Тыва септелге-тудуг», «Тыва суг тудуг» трестер, «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкын керээлиг ажылдарының планнарын күүсеткилээш, 5200 дөрбелчин метр чуртталга шөлү ажыглалда кирген. Ол эрткен чылдың январьнындан дыка хөй болган.

Допчулал

Ажыл-агыйны чорударын сайзыраңгайжыдар, сагылга-чурумну быжыглаар, кадрларның харысалгалыг болуруң бедидер болгаш кижилерниң чогаадыкчы инициативазын хөгжүдер талазы-биле СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) болгаш июнь (1983 ч.) Пленумнарының ажылдап кылган хемчеглери экономиканың хөгжүлдезиниң темпилерин шапкынчыдарынга улуг салдарлыг болганын бо үстүнде чурагайлар чугаалап турар-дыр. Ынчалза-даа ажыл-агыйында ам-даа бар боор турар хөй четпестерни көрбээчеңнеп орган херээ чок.

Үлетпүрүнүң дыка хөй бүдүрүлгелериниң январь айда ажылының түңнелдери чыл планнарын чедиишкиннин күүседипкир дег магадылалды бербейн турар. Продукция сайгарарының планын 12, продукция бүдүрерин 17, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 20 бүдүрүлге январь айда күүсетпейн барган. Бүдүрүлгениң хемчээлин эрткен чылдың деңнелинден 18, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 21 бүдүрүлге кудулаткан. «Тудуг кезектери» комбинат, «Тыва кадээ тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар заводу, «Шагонаргяжстрой» трестиң үлетпүр бүдүрүлгелер комбинады, алгы заводу бүгү планнының онаалдаларын күүсетпейн барган болгаш 300 муң ажыг рубльдиң барааннык продукциязын чедир бербээн.

Керээлиг ажылдар планын 50 хуу күүсеткен «Тыва тудуг», 59 хуу күүсеткен «Шагонаргяжстрой» трестер эрткен чылдаазындан безин багай ажылдаан. «Тыва автотранс» каттыжышкынның бүдүрүлгелери боттарының бар аргаларындан болгаш эрткен чылдың январьдан дора ажылдаан. Улус ажыл-агый чүъктериниң сөөртүлгезин долу хемчээлдиг хандырып шыдаваан. Пассажир транспортунуң ажылында улуг четпестер бар. Чамдыкта пассажирлер сөөртүр автобустарның саны эвээш, автопарктың техниктиг белени чегей боор турар.

Үлетпүрде, тудугда болгаш транспортта тургустунуп келген бергедээшкиннерге ажылчын күжү болгаш материалдыг курлавырлар-биле чамдык бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның чедир хандыртынмааны техниктиг чепсегленишкининиң четпези салдарлыг болганы чугаажок. Күрүне планының күүсеттинмейн турарының чылдагааны колдуунда-ла күш-ажылчы коллективтерниң боттарындан хамааржып турар. Кышкы үеде ажылдаарынга оларның эки белеткенип, хөмүр-дашты четчир кылдыр курлап, котельнаяларны, бүдүрүлге черлерин, технологтуг дерилгелерни шынарлыг кылдыр белеткеп албаанындан хожудаашкыннар болгулаан.

Күш-ажылдың болгаш планның сагылга-чурумун быжыглаар, бүдүрүлгеге организакчы чорукту экижидер талазы-биле чамдык чүүлдер кылдынмаан.

Массаларны мобилизастаарывыстан, даандырган ажыл-херекке кижилерниң чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарындан, социалистиг чарышты бүгү талалыг калбартканындан ажыл-агый тургузуушкунунга бистиң чедиишкинниг болурувус улуг хамаарылгалыг. Кадрларга негелдени, оларның ажыл-ижинге үнелелди бедидип, бүдүрүлгени ёзулуг-ла организастап билир, инициативтиг, мергежилдиг ажылдакчыларны кижизидери партия организациязы бүрүзүнүң сорулгазы. Хожудап турар бүдүрүлгелерни чоокку үеде сайгарып көргеш, оларга дуза чедирери эргежок чугула. Он бирги беш чылдың социал-экономиктиг сорулгаларын шиитпирлээринге ол боттуг дузаны бээр.

ТҮҢНЕЛДЕРНИҢ ДЕҢНЕЛДИИ

Социалистиг чарыш — чогаадыкчы күш. Ол чедиишкинниң үндезини, четпестер-биле демиселге быжыг бира болур. Тываның авиаотрядының коллективи 1984 чылда уткуштур планны хүлээп алган. Социалистиг хүлээлгениң күүселдезин чедип алыры чарышты организастаарының кол кезээ болур. Эчис түңнелдер мону канчаар организастаанындан улуг хамаарылгалыг.

Чарыштың түңнелин үезинде үндүрери, оон денне[illegible]дии, көскүзү улуг рольду ойнаар. Бүдүрүлгеде көргүзүг самбыразын үргүлчүнүң чаартып турар. Тиилекчилер-биле чергелештир хожудап турарларны адап турары чугула. Чижээ, чыл түңнели-биле чурум үрээн, прогулдаан, хууда хүлээлгезин күүсетпээн кижилерниң шаңнал акшазын казып, чуруун хүндүлел самбыразындан дүжүрүп, «Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы» деп адын казып турар бис. Ынчангаш социалистиг чарыштың кижизидикчи ролю өскен.

Үш чыл планын бүдүрүлге ажыр күүсеткен. Планда көрдүнгенинден 25,5 муң пассажир-километрни, 993,4 тонна чүъкту ажыр күүсеткен.

«Совет Тываның 40 чылынга — 40 шалыпчы неделя» деп күш-ажылчы ээлчегге коллектив идепкейлиг киржип турар. Баштайгы дөрт неделяда эки көргүзүглер чедип алдынган. Январь айда пландан ажыр 267 пассажир сөөрткен. Бо үеде күш-ажылдың сагылга-чурумун чаңгыс-даа кижи хажытпаан.

Энир чылдың түңнели-биле бүдүрүлгениң 14 ажылчыннарынга «Күш-ажылдың хоочуну» деп атты тывыскан. Үр чыл ажылдаан стажындан аңгыда хөй-нииити ажылынга болгаш аныяктар кижизидилгезинге киржилгезин барымдаалап бо хүндүлүг атты тывсып турар бис. Хоочуннарның аразындан ужудуушкун башкарыкчызы А. И. Глебовтуң ажылы макталдыг. Шимчээшкин албанының диспетчери В. А. Никипелованың чуруун бүдүрүлгениң хүндүлел самбыразында аскан.

Үр үеде үре-түңнелдиг ажылдап турарлар, ЯК-40 самолёттарының командирлери В. Л. Целищев, С. А. Евстигнеев, Н. Я. Борисов чээрби чыл ажыр агаар кораблин башкарып турарлар. Олар — социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда.

«Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы» деп атты чаалап алганнар хөй. Ол аттың эдилекчилеринден командирлер М. М. Мунзук, А. А. Начын, улуг бортмеханик С. С. Күжүгет, бортмеханик С. В. Лукаш, ийиги ужудукчу В. П. Колупаев болгаш өскелер-даа ай планын чедиишкинниг боттандырганнар.

«Мергежилдиниң тергиини» деп атты авиатехник В. Т. Түлүшке, инженерлер М. А. Чичеров болгаш А. В. Байыр оларга, диспетчер А. Г. Масловага тывыскан. Бо чарыш ажылчыннарның мергежилин бедидеринге база ажылдың шынарын экижидеринге улуг салдарлыг.

Тус-тус коллективтер аразында чарышка Г. Г. Бахаревка удурткан шимчээшкин албанының № 3 ээлчээ, авиаметеорология станциязы тиилекчи болган. «Үлегерлиг экипаж» деп ат дээш чарышка В. В. Вовнянкога, А. Н. Тахтобинге, В. К. Шейкога удурткан экипажтары шылгараан. Тиилекчилер өскелерге үлегерин көргүзүп, мурнакчы адын салбас дээш кызып ажылдап турарлар. Шалыпчылар-биле чергелештир чыдып каап турарларже кичээнгейни угландырып турар бис. Ылаңгыя чаа келген аныяк кижилерге хүлээлге ажылдап кылырынга, мергежилин бедидеринге дуза кылдыр хоочуннарны кошкан. Кол сорулгавыс — кижи бүрүзүнүң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын чедип алыры.

Түңнелдерниң деңнелдии кандыг айтырыгже кичээнгейни улгаттырза экил дээрзин сөглеп турар. План күүселдези совет кижи бүрүзүнүң патриотчу хүлээлгези болгай. Борта харысалганы бедидери, шаңнап-мактаарының аргаларын чаарты көөрү негеттинер. Чүге хожудап турарының чылдагаанын тодарадыры чугула. Чүү чедишпезил, амыдырал байдалы кандыгыл дээш хөйле айтырыгларны шиитпирлээр апаар. Мындыг байдалда кижилер-биле тускайлаң ажыл чорудары чугула.

Авиаотрядтың хөй-нииити организациялары чарышты организастаарын экижидер талазы-биле элээн хөй хемчеглерни ап чорудуп турар. Юбилейлиг чылдың социалистиг хүлээлгелери долдур болгаш ажыр күүсеттинер дээрзинге чигзинмес бис.

Уткуштур планның чедиишкинниг күүселдези күш-ажылды организастаарын экижиткени-биле, план бүдүрүлге чурумун быжыглааны-биле база социалистиг чарышты удуртуруунуң аргаларын сайзыраңгайжытканы-биле холбаалыг. Кол негелде — күүселде хыналдазын күштелдирери болур.

А. ПОПОВ,
авиаотрядта профком даргазы.

УТКУШТУР ПЛАН

Партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар сорулга-биле СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) Пленумунуң айтышкыннарын удуртулга болдургаш, Тываның авиаотрядының коллективи 1984 чылда уткуштур планны хүлээп алган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр 1.9 хуу бедидерин, продукцияның бот-үнезин 0.5 хуу немей кызырарын коллектив шиитпирлээн. Ужудуушкунну организастаарын экижидип, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглап, ажылдың технологиязын чаартып, кывар-чаар курлавырларны камнап тургаш, чыл планын октябрь 11-де. Совет Тываның 40 чыл оюнда, доозар хүлээлге алдынган. Планга немей 0.3 миллион тонна-километрни бээри, 1 муң пассажирлерни немей сөөртүрү, 50 муң рубльдиң орулгазын алыры көрдүнген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң түңнелинде, пландан ажыр 36 тонна чүъкту сөөртүр, 10 муң рубльге камналганы алыр арганы бээр болгаш сөөртүлгелерниң бот-үнезин 40 муң рубльге кызырар. Энир чылга бодаарга, өзүлдениң темпизи 24 хуу чедер.

64 муң рубль орулганы бээр 62 чаартыкчы саналдарны киирер хүлээлге алдынган. Оларның хөй кезин иштики курлавырларны дилеп тыварынче, туруушкуннарны болдуобазынче, техниканың белениниң коэффициентизин улгаттырарынче угланган болур. Чижээ, АН-2 самолёттуң техниктиг белениин планнаанындан 10 хуу бедик болурун чедип алыр.

Инженер-техниктиг болгаш „диспетчер, шимчээшкин албаннарының ажылдакчылары, ужудукчулар хууда бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Олар бүдүрүкчүлүг болгаш шынарлыг ажылдаарын, хөй-нииити ажылынга идепкейлиг киржирин хүлээнгеннер.

Чарыш киржикчизинге сөс

ХҮЛЭЭНГЕНДЕ КҮҮСЕДИР

Күш-ажылчы бо коллективке он беш чыл иштинде баш таарыкчызы болуп ажылдап келген болганымда ында бүгү чүве меңээ билдингир, чоок.

Бир-ле катап биске аныяк кыс ажылдап эгелээн. Баштайгы үеде ол ажылдан бола озалдай бээр, ажыл шагында өскээр маңнап чорүй баргылаар турган. Ынчангаш аныяк кижини коллективке ижиктирип, ажыл-мергежилге өөредири-биле меңээ даандырып каан. Ам Галина Кыргыс бодунуң ажылының ёзулуг мастери болу берген.

Мергежилинге бердинген ындыг кижилер бисте хөй. Аныяк мастерлер Л. Дунгар-оол, даараныкчы М. Хайрудинова болгаш өске-даа эштер бистиң мурнакчыларывыс.

Улуг-Хемниң чонунуң амыдырал хандырылга бүдүрүлгеге эргелели эрткен чылдың планын 101 хуу күүсеткен. Коллективте калбарган социалистиг чарышты квартал санында түңнээр, тиилекчилерни шаңнап, мактаар. Чарышты түңнээрде хөй-нииитиниң корум-чурумун болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле айтырыгларны ылап-ла көөр.

Коллективте чедир кылдынмайн турар чүүлдер база бар. Чонга ачы-дуза чедирериниң культуразы амдаа чогуур деңнелге четпес. Сагылга-чурум үрээр ийи чаңгыс кижилер турган. Ылаңгыя кол цех — даараныгга цеги (начальниги Н. Семёнова) каш чыл бурунгаар мурнакчы турган, ам хожудап турар. Оон кол чылдагааны, ында ажылчын кижи бүрүзүнүң бодунуң ажыл-хүлээлгезин чедир үнелеп билбейн турарында деп бодаар мен. Ажыл үезинде боттары аразында хөй чугаалажыр, ыңай-бээр маңнаар чоруктардан ажыл шагының чидириглери эвээш эвес.

Оон ыңай «Тыва парикмахерская» каттыжышкынының удуртур ажылдакчылары биске ховар аалчылар дээрзин чугаалаар бодадым. Боттарынга хамаарышкан коллектив бүрүзүнде ажыл-херек оон кичээнгейинге тургу дег. Ол ындыг эвес болгулаар-дыр. Ылаңгыя ажылчыннарның социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүргеш, Кызылче чорудуп бээрге ону херекке албайн баргылаар.

Совет Тываның 40 чыл оюнга чедир бо чылдың планныг онаалдазын күүседирин хүлээнген ажылдап турар мен. Эрткен чылын пландан ажыр ийи чүс рубльдиң ачы-дузазын чонга чедирдим.

С. ХҮРГҮЛЕК.

ШЫНАРЫН БЕДИДЕР ДЭЭШ

Он бирги беш чылдың эрткен үш чылдарында болгаш өзек чылында бистиң «Тес-Хем» совхозтуң ажылчы чону социалистиг чарыштың ачызында элээн ажылдарны бүдүрген. Маңаа бир-ле дугаарында эът, сүт болгаш дүк бүдүрериниң болгаш оларны күрүнеге садарының үш чыл планнарын шуптузун күүседип алганывысты демдеглекседим. Ук планнар эрткен чылын база шуптузу ажыр-ажыр күүсеттингилээн. Совхоз шээр мал өстүрериниң планын чылдың-на ажыр боттандырып келген. Мыйыстыг бода мал бажы нииитизи-биле үш чылда ажыр күүсеттинген, ынчалзажок эрткен чылдың планынга ужен баш четпээн.

Бир башка онааштыр хөй болгаш өшкү дүгү кыргылырының онаалдалары кайы-даа чылдарда ажыр күүсеттингилээн. Күрүнеге садар малдың ортумак деңзизи база көрдүнгенинден аартап турар. Чижээлээрге, эрткен чылын мыйыстыг бода малдың деңзизин 300, хойнуун 40, өшкүнүүн 35 килограмм чедирер турда, ол көргүзүглер дараалаштыр 326 база 41 болгаш 35 килограмм болгулаан.

Чүс башка онааштыр чаш төл алырында четпестер барын миннир апаар. Эрткен чылын кулун алырының планын 100 хуу, анай алырының — 112 хуу, а бызаа болгаш хураган алырының планнарын оранчок эвээшти күүсеткен бис. Ам кол сорулга — СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) Пленумунуң айтышкыннарын боттандырары.

План күүседиринде эң чугула чүүл шынар дээрзи билдингир. Ынчангаш социалистиг чарышты мал бажын өстүрериниден аңгыда, оон семиртилгезин күштелдиринче кол үглап турар бис. Чамдык чедиишкиннеривистиң баажызы, харын, ында хире чүве. Күрүнеден эрткен чылын күрүнеге саткан 415 молдургавыстың 330 ажыкының азы 80 хуузунуң бирээзиниң-не деңзизи 320 килограммдан өрү болду. Бо көргүзүг планда доктааттынганындан элээн ажып турар. Күрүнеге дужаагын хойнуң 80 хуузу база-ла ортумактан өрү күштүг болган.

Күрүнеге садар малды эки семиртип албас болза, ажыл-агый каражага таварыжыр. Бистиң совхоз эрткен чылын саткан ортумактан кудуу күштүг 84 инектен, 677 хойдан болгаш 774 өшкүден 25,6 муң рубльди чедир албаан. Ынчангаш малын эки семирткен болгаш пландан ажыр продукция бүдүрген малчыннарга, социалистиг чарыштың негелдезин ёзугаар, тускай төлевир көрдүнген. Пландан ажыр продукция дээш совхоз эрткен чылын малчыннарга чеди муң ажыг рубльди төлээн. Ол дээш өске шаңнал-мактал болгаш чиигелделер база барын айтыры артык эвес. Чамдык мурнакчыларга шаңнал кылдыр мал-даа берип турар бис. Бо бүгү материалдыг болгаш моральдыг деткимче сөглгү үеде элээн нептерээн болгаш оларның ролю улам улгадып турар.

Мал бажын өстүрер, малдан алыр продукцияны көвүдедир болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедир талазы-биле социалистиг чарышта четпестер эвээш эвес. Маңаа ылаңгыя мал деңзилээр деңзилерниң чедишпези болгаш чогу улуг шаптык болуп турар. Бо чорук кадарчыларның сонуургалын кодурбейн турар. Малдың семиртилгези болгаш немелде деңзизи, нургулайында, мал хүлээп алыр пунктуга тодараттынып турар. А херек кырында кыш-даа, чайдаа дивейн ай санында деңзилеп, оон чогуур түңнелди үндүрүп, хемчегни ап турары чугула.

Социалистиг чарышты органзастап турарывыста база улуг четпестер бар. Социалистиг хүлээлгени хана-да азып алган орза-даа, чамдык малчыннар ону күүседирге азы ону 5—10 хуу ажыр күүседирге чүү хире төлевир азы шаңнал алырын билбес. Ынчангаш чарыштың негелдезин малчын бүрүзүнге чедир тайылбырлаары, ук негелдени өг бүрүзүнге азары негеттинип турар. Малчыннарга шаңнал тыпсырда база ындыг: акшазын бергеш, адын салдырып алыр. Ол-ла. Ам ындыг чорукту болдурбас сорулга-биле шаңнал-биле кады байыр чедирген бижикти тыпсырын көрүп турар бис.

Бо чыл — Совет Тываның 40 чыл оюнуң чылы. Ук байырлалга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш малчын бүрүзү хей-аъттыг, тура-соруктуг ажылдап турар. Ындыг болганда социалистиг чарышты организастаарын экижидер бис. Ынчан көргүзүглер бедик, мурнакчылар хөй болур.

Н. ООРЖАК,
«Тес-Хем» совхозтуң директору.

Юрий Владимирович АНДРОПОВ

ЛЕНИНЧИ ОРУККА ШЫНЧЫ ЧОРУК

Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээниниң дугайында дыңнадыг совет кижи бүрүзүнүң чүректеринге ханы кажыдалды болдурган.

СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг-шылаг билбес демиселчи амы-тынындан чарылган.

Февраль 10-нуң кежээзинде бүгү чуртка, заводтарга болгаш фабрикаларга, эртем организацияларынга болгаш культураның албан черлеринге ажылчы чоннарның кажыдал митингилери болгулаан. Оларның киржикчилери канчаар-даа аажок улуг чидиригниң дугайын чугаалааш, бодунуң амыдыралын Юрий Владимирович Андроповтуң тураскааткаңы Ленинниң өндүр улуг херээн уламчылаары-биле партияның ленинчи Төп Комитедин, СЭКП ТК-ның Политбюрозун долгандыр боттарының хүрээлежин улам-на сырый каттыштырарынга белениниң дугайын медеглеп турганнар.

Москваның И. А. Лихачёв аттыг автомобиль заводунуң автомобиль эптээр корпузун кажыдал ёзузу-биле шимээн. Аңаа ол бүдүрүлгениң ажыл-ишчилериниң хөй муң кижилиг митингизи болган.

— Совет кижилер Юрий Владимировичиниң бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжыглаарынче угланган, тайбың болгаш улустар аразынга айыыл чок чорук дээш могаг-шылаг билбес ажыл-чорудулгазының дугайын кажан-кезээде уттпастар — деп, № 1 инструменталдыг цехтиң слесарь-инструментальщиги Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. С. Павловский чугаалаан. Бистер, автозаводчулар, төрээн Коммунистиг партияны, ооң ленинчи Төп Комитедин долгандыр улам-на сырый каттыжарынга, Юрий Владимирович Андроповтуң бүгү амыдыралын бергени коммунистиг тургузуушкуннуң улуг херээниң тиилээри дээш демиселге төлептиг улуувусту кинрер дээш кызымаккай ажылдаарывыска шиитпирлиивистиң дугайын медеглеп тур бис.

Бүдүрүлге-эптелге эргелелиниң слесары О. В. Ратникова, кол дарган цегиниң партком секретары А. П. Глашкин болгаш өскелер-даа Ленинниң улуг херээнге кызыгаар чок бердинишкинниң, Коммунистиг партияның тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын изиг-биле деткип турарының дугайын чугаалааннар.

Москваның автомобиль кылыр ленинчи комсомол аттыг заводунуң кузов эптээр бүдүрүлгезиниң кол конвейериниң чанынга цехтерниң болгаш участоктарның ажылчыннары чыглып келгеннер.

— СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының албан-хүлээлгезинге эчис сорулгаларже чүткүлдүг, кызымаккай болгаш инициативтиг ажыл-чорудулгазы дээш, улуг дуржулгазы болгаш политиктиг мерген угаангыр чоруу, ажыл-херекчи эки шынарлары дээш Ю. В. Андроповту партия болгаш бүгү совет улус бедии-биле хүндүлеп, үнелеп көрүп турар — деп, кузовтар каңнаар цехтиң электромонтёру, партбюро секретары В. Н. Хохлов медеглээн. — Бистер совет кижилерниң тавартышканы аар чидириинге ханызы-биле кажыдап турар бис.

Кузовтар эптээр цехтиң эдикчизи Е. М. Иванова, кузов эптээр бүдүрүлгениң начальниги Б. З. Гуревич, кузов эптээр бүдүрүлгениң килдис начальниги, партком секретарының оралакчызы В. А. Петров олар совет улустуң төрээн партиязынга чайгылыш чок шынчызының дугайын, ооң иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүнү-биле деткип турарының дугайын чугаалап, Ю. В. Андроповтуң мөчээнинге ханы кажыдалды илередип турганнар.

Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Ада-чурттуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг-шылаг билбес демиселчи Юрий Владимирович Андроповтуң мөчээниниң дугайында медээни ленинградчылар, бүгү совет улус-биле бир дөмей, ханы кажыдал-биле дыңнааннар.

— СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. В. Андроповтуң мөчээниниң дугайында медээ бистерниң чүректеривиске ханы кажыдалды болдурган — деп, В. И. Ленин аттыг «Невский завод» каттыжыышкынның модельчилер бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ю. А. Мартьянов чугаалаан. — Юрий Владимирович бодунуң бүгү-ле күжүн, билиин болгаш амыдыралчы оруун партияның политиказын боттандырарынга, коммунизмниң идеяларының тиилелгези дээш демиселге бүрүнү-биле берген. Экономиканы интенсификастаары, улус ажыл-агыйын эргелеп башкарарын экижидери, партийжи, күрүне болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары, кадрларның харыысалгазын улгаттырары, массаларның чогаадыкчы, тывынгыр идепкейин калбартыры дээш партийжи сорулгаларны боттандырып чорударынга ооң ачы-хавыязы дыка улуг. Ол бөмбүрзек кырынга тайбыңны быжыглаарынга, ядролуг айыыл-халапты болдурбазынга улуг үлүүн киирген.

Компрессор агрегаттарының кол конструктору К. Б. Саванцев, токарь Н. Г. Миронова, каттыжыышкынның чиңгине директорунуң хүлээлгезин күүседип турар Н. Н. Иванов олар Ю. В. Андроповтуң чырыткылыг тураскаалының дугайын чугаалааш, партияның ленинчи угланыышкынын долузу-биле деткип турарының, ооң чоннуң үндезин эрге-ажыктарын барымдаалаан иштики болгаш даштыкы-даа политиказын амыдыралга боттандырары дээш кызымаккай демисежиринге шиитпирлиин медеглээннер.

С. М. Киров аттыг «Электросила» каттыжыышкынга болган митингиге гидрогенератор цегиниң фрезеровщиктер бригадири Б. П. Лазарев мынча дээн: — Бистер, ажылчыннар, Юрий Владимировичиниң бистиң ажыл-херектеривисти болгаш амыдырал - чуртталгавысты кайы хире кичээнгейлиг болгаш дыңнангыр көрүп турганын билир бис. Ооң чугаалары, чүүлдери, ажылдары бистерни чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерже соруктуг киирип турган. Бо кажыдалдыг хүннерде бистер Коммунистиг партияны долгандыр улам-на сырый каттыжарывысты даңгыраглап тур бис.

Свердловскиниң күш-ажылчы коллективтериниң төлээлекчилери — ажылчыннар, эртемденнер, албан-хаакчылар, студентилер, башкылар кажыдал митингизинге чыылгаш, Ю. В. Андроповтуң тураскаалын сактырының ёзулалын кылып, минута иштинде ыыт чок бут кырынга турганнар.

СЭКП Свердловск обкомунуң бирги секретары Б. Н. Ельцин митингини ажыдып тура, Юрий Владимировичиниң бүгү амыдыралы Төрээн чуртка бараан болурунуң чайыннанчак үлегери болур дээрзин демдеглээн. Амгы үеде улус ажыл-агыйының бүгү адырларында, политиктиг, ажыл-агыйжы болгаш ниитилел амыдыралынга партийжи удуртулганың стилин сайзыраңгайжыдарында бооп турар экижиишкиннииг болуушкуннарны ооң ады-биле холбаштыр көрүп турар бис.

Бистиң партиявыс, совет улус, бурунгаар депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен аар чидириге таварышкан деп, СЭКП ТК-ның секретары Н. И. Рыжков чугаалаан. Чалбыыштыг коммунист, Ленинниң херээниң чалбыыштыг уламчылакчызы, амгы үениң эң-не шылгараңгай ажылдакчызы Юрий Владимирович Андропов мөчээн. Ол чайыннанчак амыдыралды чурттап эрткен. Ону партия кайнаар-ла чоруткан болдур, бодунуң бүгү күжүн, партия болгаш күрүне ажылдакчызының эң байлак дуржулгазын совет улуска бараан болдуруп келген. Ол бодунуң бүгү-ле күжүн партияның херээнге, социалистиг Төрээн чурттуң чечектелиишкининге бүрүнү-биле берген.

Партияның, бүгү совет улустуң амыдыралынга эң улуг болуушкун — СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленуму Ю. В. Андроповтуң ады-биле холбаалыг. Экономиктиг болгаш социал чорудулгаларның байдалын ханызы-биле анализтээнинге үндезилеттинген совет ниитилелдиң мурнунда турар сорулгаларны бүгү талалыг, боттуг көөрү-биле: бүгү-ле черлерде күш-ажылчы коллективтерде быжыгып турар ажылдың бүдүнгүр болгаш бүзүрелдиг байдалы-биле; кадрларның организастыг, харыысалгалыг чоруунуң ниити бедиишкини-биле, күрүнениң, күш-ажылдың болгаш планның сагылга-чурумунуң быжыкканы-биле Пленум соонда эрткен үе тайылбырлаттынар.

Юрий Владимирович бөдүүн, кижилерге дыңнангыр болгаш кичээнгейлиг — кайгамчыктыг кижи чораан. Ол күш-ажылдың кижизиниң дугайында сагыш салып чурттап келген болгаш аңаа совет кижилер ханы хүндүлээшкин болгаш ынакшыл-биле харыылап турганнар.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.), июнь болгаш декабрь (1983 ч.) Пленумнарынга партияның шиитпирлеринде, Ю. В. Андроповтуң чугааларында салдынган сорулгаларны боттандырарынче угланган бистиң кызымаккай күш-ажылывыс Юрий Владимировичиге эң эки тураскаалывыс болур.

Бүгү совет кижилер партияга, чуртка аар-берге бо шакта СЭКП-ни, ооң ленинчи Төп Комитедин долгандыр улам сырый каттыжар дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас.

— Ажылга норма-чижек болу берген боттуг, бедик харыысалгалыг чорук, эргелеп башкарылгага коллективтиг болуру, кандыг-даа сагылга-чурум чок чорукка эптешпези — бөгүнгү бистерниң дыка хөй чедиишкиннеривистиң үндезини ол бооп турар — деп, Верх-Исетскиниң металлургия заводунуң вальцовщиги Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. К. Финогенов чугаалаан. — Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн пландан ажыр бир хуу бедидериниң болгаш продукцияның бот-үнезин даалгага немештир чарлык хуу чиигедириниң дугайында СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) Пленумунга Юрий Владимировичиниң чугаалаан идеязы Ортаакы Уралдың үлетпүр бүдүрүлгелериниң бүгү күш-ажылчы коллективтериниң ажыл-амыдыралы апарган. Бистер, ажылчыннар, эң чугула партийжи хүлээлге болза, бүдүрүлгени интенсификастаарын күштелдирериңче, курлавырларны дилеп тыварынче, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче, ажылдың бүгү адырларынга кызымаккай ажылдаарынче угланган партияның шугумун бүгү күжүвүс-биле деткиривис болур деп санап турар бис. Ол дээрге Юрий Владимировичиге эң эки тураскаал болур деп санап турар бис.

Верх-Исетскиниң металлургия заводунуң директору В. С. Ожиганов, «Уралхиммаш» бүдүрүлге каттыжыышкынның чондурукчу-токары Н. Е. Береснев, СЭКП Свердловск хоорккомунуң бирги секретары В. Д. Кадочников митингиге чүве чугаалааш, боттарының коллективтериниң, Свердловскиниң бүгү ажылчы чоннарының өмүнээзинден Төрээн чурттуң экономиктиг күчү-шыдалын боттарының күш-ажылы-биле быжыглаарын бүзүреткеннер.

Волгоградтың Ф. Э. Дзержинский аттыг трактор заводунуң чүс-чүс ажылчыннары кол конвейерге болган кажыдал митингизинге чыылганнар.

Партияның хоочуну, дарганнаашкын корпузунуң ажылчыны А. И. Яковлев мынча деп чугаалаан: — Ю. В. Андроповтуң мөчээниниң дугайында дыңнааш, бистерниң кижи бүрүзү чүрээвистиң ханызындан кажыдап турар бис. Мен СЭКП ТК-га партияның хоочуннары-биле ужуражыышкынның киржикчизи боор аргалыг болган мен. Аңаа Юрий Владимировичиниң чугаазы ужуражыышкынның киржикчилери, бистерге шуптувуска, ханы сонуургалды болдурган. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның даараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин боттандырарынче угланган бистиң кызымаккай ажылывыс аңаа эң эки тураскаал болур.

Ю. В. Андроповтуң тураскаалын сактып, ооң мөчээнинге качыгдал илередириниң митингизи Черновицыга, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылы аттыг трикотаж каттыжыышкынынга эрткен.

— Бистиң партиявыс, бүгү совет улус аар чидириге таварышкан — деп, аргыыр цехтиң бригадири В. Доценко чугаалаан. — Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, социалистиг Төрээн чурттуң аас-кежии болгаш чечектелиишкини дээш, чер кырынга тайбың дээш демиселчиниң чүрээ сокпастаан.

Митингиниң киржикчилери ийи дакпыр күш-биле ажылдаарын, бүдүрүлгениң ажыктыын улгаттырарын, сагылга-чурумну быжыглаарын болгаш беш чылдың даалгаларын чедиишкиннг күүседир дээш бүгү чүүлдү кылырын бүзүреткеннер.

(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ ТЫВА АССР-ДЕН СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национолдар Совединиң он бирги чыыжынга Тыва АССР-ден соңгулдалар талазы-биле соңгулда комиссиязының ээлчеглиг хуралы Ш. П. Кууларның даргалаашы-биле 1984 чылдың февраль 10-да болуп эрткен.

Соңгулдаларга белеткел Бии-Хем районда канчаар чорып турар дугайында улус депутаттарының район Совединиң күүскомунуң даргазы М. К. Дамчай дыңнадыг кылган.

Чугаалажып көрген айтырыг талазы-биле соңгулда комиссиязының даргазы Ш. П. Куулар, комиссияның секретары В. М. Евтешин, комиссияның кежигүнү Х. Д. Демдек болгаш өскелер-даа санал берген.

Районда соңгулда мурнунуң кампаниязы ажылчы чоннарның политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга партияның XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның даараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш улам идепкейжээн күжениишкиннерниң байдалынга, ССРЭ Конституциязынга, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Хоойлуга дүүштүр соңгукчуларның идепкейлиг киржилгези-биле эртип турарын хуралга демдеглээн. Районнуң ажылчы чоннары соңгулдаларга уткуштур бо чылдың планнарын чедиишкиннииг күүседир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

Соңгулдаларга белеткел талазы-биле чоруттунуп турар ажылдарны комиссия демдеглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелди экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң сорулгаларын шиитпирлээри-биле, улус депутаттарының Советтериниң ролюн бедидери-биле сырый холбаштырарын, соңгулда комиссиялары боттарының хүлээлгелерин чедиишкиннииг күүседир кылдыр оларга дузалаарын Бии-Хем районнуң улус депутаттарының чер-чер Советтериниң күүскомнарынга сүмелээн.

Ивижилерни хандырар дугайында Тыва АССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң, соңгукчуларның садыг хандырылгазының дугайында респотребсоюзтуң дыңнадыгларын болгаш өске-даа чамдык айтырыгларны соңгулда комиссиязының хуралынга чугаалажып көрген.

ДҮРГЕН-ДАА, ЭПТИГ-ДАА

Совет Тывага агаар транспорту көскүзү-биле хөгжээн. Республика иштинде шугумнардан аңгыда, бистиң улуг делгем чуртувустуң кол-кол хоорайлары-биле агаар шугумнары тургустунган. Чурттуң төвү Москва-биле харылзаштырар дөрт рейстиң бирээзинге-ле чүс ажыг пассажир олурар. Агаар транспорту-биле аргыжары таарымчалыг, дүрген, эптиг. Кызылдың аэропорту хүннүң-не беш чүс ажыг пассажирлерни чорудуп, хүлээп ап турар.

Авиабүдүрүлгеде күш-ажылдың хоочуннары эвээш эвес. Оларның иштинден дыка хөй кижиге Тыва АССР-ниң транспортунуң алдарлыг ажылдакчызы ат тывыскан. Мурнакчыларның одуруу чыл келген тудум көвүдеп орар. Чазактың дөрт шаңналдарының эдилекчизи, техниктиг контроль килдизиниң инженери В. К. Кравцов, Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергезиниң эдилекчизи, МИ-8 вертолёттуң ужудукчузу В. С. Белекпен, «Күш-ажылга шылгарал дээш» медальдың эдилекчизи В. А. Васильев ышкаш шалыпчыларның адын хөйү-биле адап болур. Боттарының профессионал байырлалы — Аэрофлот хүнүн ужудукчулар эки күш-ажылчы көргүзүглер-биле уткуп турарлар. Чарыштың тиилекчилериниң бирээзи 3-кү класстың ужудукчузу М. М. Оруспай февраль айның баштайгы ийи неделязында шудургу ажылдаан. Ол хөй-нити ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ону эш-өөрү авиабүдүрүлгениң партбюро кежигүнүнге соңгаан. Дуржулгалыг ужудукчу комсомолчу В. А. Монгушка бодунуң мергежилиниң чажыттарын дамчыдып турар (чурукта).

Ужудуушкуннарны эки организастаарынга диспетчер албанының ажылдакчыларының үлүү улуг. Баш бурунгаар билет чагыдар, бир хоорайдан өскезинче улай ужар рейстерге пассажирлерни таарыштырар ажылдарны олар чорудуп турар. Он чыл ажыр ажылдап турар агентствонуң диспетчери Н. С. Макарова, телеграфтың диспетчери К. А. Капшевская олар (чурукта) «Мергежилиниң тергиини» деп атты чаалап алганнар.

А. БАГЫР.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотолары.

КЕЗЭЭДЕ АРТАР

Төрээн чурт, совет ажылчы чоннар улуг аар кажыыдалга таварышкан. Ленинчи партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы, Социалистиг Төрээн чурттуң чалбыыштыг патриоду, тайбың болгаш коммунизм дээш могаг-

чок демиселчи Юрий Владимирович Андропов амы-тынындан чарылган.

Мерген угаанныг болгаш бөдүүн сеткилдиг бо кижиниң ажыл-херектери кезээде ажылчы чоннуң, мен ышкаш, бөдүүн кижилерниң эрге-ажыктарын камгалаарынче угланган. Мен болза, тыва көшкүн араттың өг-бүлезинге төрүттүнген кижи мен. Узун назынымның иштинде экини-даа, бакты-даа көрдүм. Ленинчи Коммунистиг партия, ССРЭ эвес болза, оларның чаныш-сыныш чок коммунист оолдар, кыстары эвес болза, чырык хүн адаанга аас-кежиктиг чурттаары белен кайын таваржыр. Мөлдүккалдык амыдыралдан тыва кижи уштунган, аас-кежиктиг амыдыралдың тереңинче шымнып кирген. Ол дээш бистер өөрүп, чоргаарланып чоруур бис.

Хостуг күш-ажыл, чаагай амыдырал дээш демисежиринайтып, бөгүнгү амыдыралдың нарын айтырыгларын шиитпирлээрин чогаадыкчы ёзу-биле байыдып келгеннерге Ю. В. Андропов хамааржыр. СЭКП Төп Комитединүр эвес үеде ол баштаан. Ыңчалза-даа партияның болгаш чоннуң күжениишкиннерин экономика хөгжүлдезин дүргедедиринче, кадрларның ажыл дээш харыысалгазын бедидеринче, партияның, күрүнениң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче, массаларның боттандекейин бедидеринче мөөңнеп шыдаан.

Чоннуң эрге-ажыктары дээш демисежип чораан Ю. В. Андроповтуң чырыткылыг тураскаалы бүгү совет кижилерниң сагыш-сеткилинге мөңгеде артар.

Ч. ХЕРТЕК.

Тээли.

Специалистиң иңдири

ХУРАГАННАР ЧЕТЧЕ БОЛЗУН ДЭЭШ

Хой оолдаашкынының үезинде алыр хураганның санын көвүдедири болгаш онча-менди камгалап доруктурары болза, көдээ ажыл-агыйның чугула адыры — хой ажылын үндезини-биле экижидериниң, ооң ажыктыын бедидериниң кол аргазы болур. Ам республикада хой оолдаашкыны үргүлчүлеп турар. Бо хүннерде хойжуларның карак кызыл ажылындан эът, дүк талазы-биле болгаш чыл планнарының күүселдези, хойнуң баш санының өзүлдези улуу-биле хамааржыр апаар. Ыңчангаш хой ажылының интенсивтиг аргаларының онзагай чүүлдериниң дугайында, кышкы үеде хойларны болгаш хураганнарны ажаап-азыраарының технологиязының дугайында Тыва АССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң ветеринария килдизиниң эргелекчизи И. И. Беляковтуң чүүлүн парладывыс.

Хойну анаа кадат-биле өстүрерге, ооң өзүп-көвүдээр шынарлары бойдустуң янзы-бүрү байдалдарындан улуг хамааржыр. Чижээлээрге, чайгы үеде эки семиртип алган төрүүр хой кышты хүр ажар, ооң төрээн хураганы кадык, шыырак, доругуучал болур. Чүге дээрге малдың организминде чагның калорийи хөй болгаш, организмге белоктуң шиңгээттинеринге камналганы болдуруп, незиниң иштинге чаш төлдүң ботталынга эки салдарны бээр. Малдың боозап эгелээн үезинде, үре садыының ботталып, сайзырап келген үезинде не-малдың организми белокту эвээш чарыгдаар. Төрүүрүнге чедир ийи-бир ай артканда, незиниң иштинге төлдүң массазы 75—80 хуу улгадыр. Хой хураган эмзирер үезинде, сувай азы боос турган үезинге бодаарга, барык ийи катап хөй чем хереглээр. Ыңчалза-даа часкы үелерде одарладып турарга, чаш төлдүг хойнуң сүдү көвүдеп, хураганың тоттуруп шыдаар болур.

Бо биологтуг чурумнарны билири — хой төрүп турар үеде кышкы графикти чедиишкиннииг шиңгээдип алырының база бир негелдези. Бо чорук мал ажылының көргүзүглериниң ниитизи-биле экижииринге идиглиг. Хойнуң төрүүр үезин эртелеткеш, ооң бойдустан чаяаттынган биологтуг шынарларының өскерилбейн хевээр артарын уттпас ужурлуг бис.

Эрткен кыштаглаашкында хой төрүп турар үеде эвээш эвес бергелерге таварышкан бис. Ооң херечизинге хураганнарның болгаш анайларның өлүп-хорааан саң-чурагайын адап болур. Төрүттүнген бүгү чаш төлдүң 15.9 хуузу өлген. Менди камгалап алган анай, хураганнар кышты хүр ашкаш, часкы үеде хоолулуг чемнерниң чогу-биле база одарларны шын эвес ажыглааны-биле хөй хораан. Төрүүр 100 хойга онааштыр 80-ден хөй хураган алган 31 ажыл-агыйның чүгле 8-и ол көргүзүүн чидирбээн. Малчыннарның сөзү-биле алырга «ылбыргай» хураганнар хөй төрүттүнген. Ооң бир херечизин көрээлиңер. Эрзин районда «Нарын» совхозтуң чамдык кодан хойлары бүдүн сезон дургузунда оъттап келген. Ооң түңнелинде төрүүр 100 хойга онааштыр совхоз 80 хураган алыр аргалыг болган. Хураганнар колдуунда-ла кадык, шыырак. А Бии-Хем районда «Саян» совхозтуң төрүүр хою даадыла кажаага тургузу азырадып турган, ыңчангаш төрүүр 100 хойдан чүгле 64 хураган алыр аргалыг болган. Бо чүнү көргүзүп турарыл дээрге, хойну аргалыг-ла болза, одарладып кадарар болза күш-деңгели шыырак болур, ол кышты менди ажарынга дузалыг.

Хураган камгалап алырынга чүгле одарладып кадарары база агаар-бойдустуң байдалдарын өөренип көөрү дузалыг дээр болза, ол шын эвес болур. Маңаа кижилерни могап-шыладыптар узамдыккан кышкы сезон, ол ышкаш малды ажаап-тежээриниң технологиязын хажыдары улуг салдарлыг. Хураганнарны немзинге ыдарда дугаарда санын көрүп дилээри дыка хөй үе чарыгдаар. Ооң түңнелинде хойну одарладырынга эвээш үе артар. А төрүттүнгеш чаңгыс ай болган хураганнар 10—12 килограмм деңзилиг апаар. Хонукта оларның деңзизиниң немелде өзүлдезин 200—250 грамм кылдыг чедип алыр дизе, 42—45 килограмм деңзилиг хойга 1.5—1.8 килограмм чем единицазын чарыгдаар. Ооң аразында 3.5—4.0 килограмм чартык курагг кышкы сиген кирип турар.

Ыңчангаш кышкы үеде малды чайгаар үнген оъттуг девискээрлерге одарладыры эргежок чугула. Ыңчалза-даа ону чедип алырда малды ажаап тургузарының технологиязын өскертири негеттинип келир. Таңдыда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң дуржулгазы-биле таныжып көрээлиңер. Хой ажылының депшилгелиг аргазынче шилчээн чорук межегейжилерниң көргүзүглериниң бедиринге улуг салдарлыг болган. Эрткен кыжын ажыл-агый ниитизи-биле 100 хойга онаашт ыр 92 хураганны камгалап аар аргалыг болган. Ооң мурнунда чылдарда оларның көргүзүү чүгле 49 биле 67 турган. Совхоз 656 килограмм хураган дүгүн кыргып, 8,072 рубльдиң немелде орулгазын алган. Күрүнеге бо чылдың 700 баш хураганнарын саткан. Оларның бирээзи-ле 29 килограмм деңзилиг болган. Хой ажылы совхозка ниитизи-биле 26,7 муң рубльдиң арыг орулгазын киирген. Бо чылдың январь эгезиниң медээзин алгаш көөрге, ажыл-агыйның бүгү хоюнуң 60 хуузу төрүүр хой боор турар. Оларның саның 65—70 хуу чедирериниң аргалары бар. Чүге дээрге совхозта бо хүннерде 3 муң аныяк хой бар.

Чедиишкиннер көскү-дүр. Ыңчалза-даа ол анаа-ла келбээн. Маңаа кылып чоруттунган улуг ажылдың салдары улуг. Ол ажыл амдаа доозулбаан. 1983 чылдың декабрь 20-ден 1984 чылдың январь 27-ге чедир ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз 5834 хураганны камгалап алган. Төрүүр хойлуг 15 коданның сезиниң хою эрте оолдап эгелээн болгаш үезинде доозулган. Мурнакчы хойжу К. Ооржактың үлегерин маңаа демдеглээри чугула. Ол 533 хойдан 560 хураганны алган. Мурнунда бо хойжу кажаа иштинде моондак бүрүзүнге 160—180 хураганныг хойларны тудуп турган. Ыңчан ооң үези чүгле кажаа иштин аштаарынга, өдек солуурунга үнүп турган болза, ам ол аргадан чайлааш, өске, депшилгелиг аргаже шилчээн. Ам төрүүр хойну аңгылааш, тускай чылыг өрээлдерде азырап турар апарган. Хураган төрүттүнген соонда, ону кургаткаш, нези-биле тускай өрээлчигешке тургузуп каар. Кажаада бирээзинге-ле 100 хой турар өрээлдер бар. А беш дугаар өрээл — хураган чемгерер чер. Ыңчап кээрге бүдүн дүн дургузунда хураганнар нези-биле кады турар болгаш оларның хөлүн эрттир хөй сүт эмери, а ооң-биле ижин аарыгларындан аарыыры соксаар. Хой өрээлчигештерге дүрген чаңчыга бээр, ыңчангаш одар соонда бодунуң хураганын дүрген тып аар. А «аскан» хойларны дүрген дилеп тывары-биле өрээл бүрүзүн янзы-янзы будуктар-биле демдектээр. Ол бүгү каттышкаш элээн хөй үени камнап бээр. Ыңчангаш хойну кежээ чеди шакка чедир кадарып болурунуң аргазы тургустунар. А хойнуң немелде чемгерилгезинге 0.6 килограмм чем единицазы четчир апаар. Хураганнар столоваяга сиген, сула, сүт дээн чижектиг немелде чемнерни алыр. Ол ышкаш эм бүдүмелдер-биле оларны аңаа чемгерери көрдүнген. Ындыг арга сакманчыларның санын кызырар.

Малды суггарарынче онза кичээнгейни угландырза чогуур. Улуг малдың организминге 55—65 хуу сүт чоруур, а хураганнарның организминге — 70—80 хуу. Ооң кадында организмниң бүдүмелдер солчулгазының ачызында сүт доктаамал долдуртунган турар ужурлуг. Хой сүдүнде чүс янзы бүдүмелдерден аңгыда 82 хуу сүг бар. Ындыг төлээде 2—3 килограмм курагг чем-биле хой 2—3 литр сугну холуп шиңгээдип алган турар ужурлуг. Ыңчалза-даа чамдык ажыл-агыйлар коданнарда малынга сугну четпес берип турар. Ооң уламында мал арып-баксырап, кагып өлүр ужурга таваржып турар. Ылаңгыя Өвүр районнуң совхозтарында бо талазы-биле байдал дүвүренчиг.

Хойнуң массалыг оолдаашкынын чогуур үезинде эрттирери, мал чемин хумагалыг, шын чарыгдаары, одар-белчиирлерни чөп ажыглаары, малдың уксаазын доктаамал экижидери, ооң янзы-бүрү аарыглардан аарыырын болдурбазы бо бүгү мал ажылының бо кол адырының сорулгаларын бооп артпышаан. Ыңчалза-даа челип аар дээн сорулгаларывысты чедиишкиннииг боттандырар дизивиссе, чүнү мурнай эртем ёзузу-биле көрдүнген хүн чурумун хажык чок сагыыр апаар бис. Биргээр чугаалаарга, малды шын суггарып, чемгерип, зооветеринарлыг негелделерни күүседип, малдың санитарлыг байдалын чогумчудар ужурлуг. Бо бүгү каттышкаш хойнуң онча-менди чорууң магадылаар болгаш мал ажылының бо адырының улам сайзыраарынга улуг идиглиг болур.

ПЕНСИЯЖЕ ҮНЗЕ-ДАА

Республиканың хөгжүм-шии театрының хоочуннарының бирээзи, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Зоя Николаевна Голубеваның ады тыва көрүкчүлерге чээрби ажыг чылдар мурнунда билдингир апарган. Ол театрның чогаадыкчы бөлүүнге 1960 чылдан эгелеп ажылдааш, бот-боттарынга дөмейлешпес алдан ажыг овур-хевирлерни тургускан. Үжен чылдарның эгезинде Калуганың театр студиязындан эгелээш, Полтавага, Донбасска, Кызылга муң-муң көрүкчүлерге ниитизи-биле үш чүс чыгам улуг, биче рольдарны артист ойнаан. Театр уран чүүлүнүң хоочуну, алдарлыг артист бо хүннерде 70 харлап турар.

Зоя Николаевнаның репертуарында А. Островскийниң болгаш М. Горькийниң шиилери колдап турар. Аңаа чижек кылдыр «Чаңныкта» Катеринаны, «Зыковтарда» Целованьеваны адаарга-ла четчир. Артист кижиниң ажылын ооң ойнаан рольдарының делгеми-биле хемчээр дизе частырыг чок. З. Голубеваның артист мергежилинге бедигээштер боop турар овур-хевирлерниң чамдыызынга-даа болза доктаавайн эрте бээр арга чок. Аңаа Ф. Гладковтуң «Шагның шаандазында» Шура Азарова, К. Треневтиң «Любовь Яроваязында» Панова, А. Салынскийниң «Барабанчы кызында» Тузикова, В. Розовтуң «Кадайлыг күдээзинде» Стукашина, Н. Анкиловтуң «Солдаттың дулгуяк кадайында» Маслова, Л. Леоновтуң «Диргелиишкининде» Анна Николаевна дээш өске-даа он-он маадырларның даңзызын уламчылап болур.

Зоя Николаевна пенсияже үнген соонда безин театр-биле холбаалыг ажылдап келген. Ол сөөлгү чылдарда Ж.-Б. Мольерниң «Тартюф» деп комедиязында дээрги агай Пернель, М. Стегликтиң «Хуужуур бажыңчыгаш» дээр уруглар шиизинде кырган-иени бүзүреңчиг болгаш көрүкчүлерниң бодалынга үр үеде артып каар кылдыр ойнаан.

Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи З. Голубева — театр чокка чурттай албас, аңаа бүрүн бердингеннерниң бирээзи. Ол бар-ла аргалар-биле театр коллективинге үлүг-хуузун киире кааптарындан чажам дивес. Алдарлыг артист аңгы-аңгы үелерниң костюмнерин база эки билир, уран-шевер кижи. Дааранып турда тас-ла. Чамдык шиилерде ховар хептерни, шляпаларны даараан кижи — Зоя Николаевна. Бо хүннерде көрүкчүлерниң сонуургап турары Л. Гаврилованың «Аңчы-Кара биле Аңгыр-Чечек» деп тоол-шиизинде чамдык маадырларның бөрттерин база-ла алдарлыг артизивис кылышкан.

Тыва театрның коллективи Зоя Николаевнаның 70 харлаанының байырлалында «Четтирдивис, бистиң дагдыныкчывыс чедиишкиннерни болгаш быжыг кадыкшылды, узун назынны күзедивис!» деп чылыг сөстерни сеткилинден сөглеп турар.

В. СЕРЕН-ООЛ.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи З. Голубева чеден чылдарның ортан үезинде ойнааны «Кады ажылдап турар кижилер» деп шиинде.

КЫШКЫ ОЛИМПИАДАДА

ОЛИМПИАДАНЫҢ БАШТАЙГЫ ЧЕМПИОННАРЫ

Сараевода эгелээн XIV Кышкы олимпий оюннарының баштайгы алдын медалын финн хаакчы херээжен Марья-Лииса Хямялайнен чаалап алган. Ол 10 километр дистанцияны кымныдаа мурнай эрткен. Симпеле деп бичии хоорайжыгаш чурттуг 28 харлыг спортчу олимпий оюннарынга үш удаа киржип турар. 1976 чылда Инсбрук Олимпиадазынга киржип тургаш ол-ла дистанцияга 22-ги черни ээлээн, а Лейк-Плэсидке 18 дугаар болган. Бо Олимпиадага ол делегей кубогунуң эдилекчизи атка четкени ол.

Ол спортчу — психотерапевт эмчи. Хямялайнен хостуг шактарында чем кылырынга кончуг ынак.

ГДР-ниң Дрезден хоорайының студентизи. 22 харлыг спортчу херээжен Карин Энке конькиге 1500 метр дистанцияны 2 минута 03,42 секундада эрткеш, бирги шаңналды чаалап алган.

Кышкы оюннар хүннеринде совет херээжен спортчулар база-ла шаңнал чок артпааннар.

Хаакчы Раиса Сметанина 10 километрниң дистанциязын 32 минута 02,9 секундада эрткеш, Олимпиаданың мөңгүн медалын чаалап алган. А москвачы Наталья Петрусева конькиге 1500 метр дистанцияны 2 минута 03,78 секундада эрткеш, хүлер шаңналга төлептиг болган.

«СНЕЖИНКАНЫҢ» ЧЫЛЫЫ

Олимпийжи суур Моймилода совет спортчу делегациязының «Снежинка» деп клуву ажыттынган. Белеткелдер болгаш маргылдаалар соонда, спортчулар болгаш тренерлер аңаа бот-боттарының саналдарын, чаңгыс командада эш-өөрү-биле сүмележип, чугаалажыры таарымчалыг. Хостуг шактарында олимпийжилер чуртунуң алдарлыг кижилериниң чагыгларын, чоок болгаш төрээн кижилериниң байыр чедиришкиннерин магнитофондан дыңнап турарлар. Ында библиотека, 60 ажыг кинофильмнер, дискотека, Алла Пугачёваның, Юрий Антоновтуң болгаш оон-даа өскелерниң видеоконцерттери бар.

Кышкы оюннарның ажыдыышкынынга тураскааткан уран чүүл мастерлериниң аңаа болган концертин спортчулар сонуургаан. РСФСР-ниң улустуң артизи Михаил Ножкин, ыраажы Тамара Гвердцители, эстрада артизи Владимир Винокур, гитарист Валерий Пак, илбичи Багровтар, Төп телевидениениң диктору Владимир Ухин олар спортчуларга аалдап чорааннар.

МЯЧИЛИГ ХОККЕЙГЕ ЧУРТТУҢ ЧЕМПИОНАДЫНДА

Мячилиг хоккейге чурттуң чемпионадының ээлчеглиг ужуражылгазынга Калининградтың «Вымпел» командазының спортчулары «Зоркийниң» хоккейжилери-биле ойнааш, хайымнашкан. Сан 4:4 болуп доозулган.

«Строитель» командазы «Юноступ» 9:5 санга уткан.

ИТАЛИЯДА ИЙИГИ УЖУРАЖЫЛГА

Рим. Италияда ойнап турар олимпийжи совет командазының футболистери Ливорно хоорайның спортчулары-биле эш-хуузунуң ужуражылгазынга шөлдүң ээлерин 3:2 санга уткан. Литовченко ийи, Жупиков бир санны киирген.

ЧААСКААН КИРЖИР СПОРТЧУЛАР

САРАЕВО. Моймилода туруп турар Олимпийжи улуг «өг-бүлениң» аразында бодунуң чуртун төлээлеп келген ийи-чаңгыс спортчулар база бар. Оларның хөй кезии оюннарга шоолуг чедиишкин чок-даа болур болза, ол хире улуг спортчу байырлалга киржири өөрүнчүг.

Чижээлээрге, Сенегалдан келген профессионал танцычы болгаш ыраажы Ламин Гюейе, Египеттен келген спортчу Гамиль Ар-Риддиле бир дөмей даг хаакчыларының маргылдааларынга киржир. Пуэрто-Рикодан келген физик Джордж Такер шанак оруунга туржур. Монаконуң биче княжествозунуң хамаатылары боттарының чаңгыс чер чурттуу даг хаакчызы Давид Лажу дээш «аарыырлар». Мексиканнар боттарының даг хаакчызы Хубертаус Фон Гогенлоэниң чедиишкинниг болурунга идегеп турарлар.

XIV Кышкы олимпий оюннарынга киржип турар спортчуларның эң улуг назылыы Швециядан келген бобслеист 54 харлыг Карл-Эрик Эриксон болган. 16 харлыг аныяктарның саны база каш-ла кижи болган. Спортчуларның эң аары — 111 килограмм деңзилиг Ганс Стангтасингер (ГФР), дурт-сынының эң чолдаа Великобританиядан келген хаакчы Росс Коэйтс болган.

(СЭТА).

АК ОЛИМПИАДАГА ТУРАСКААТКАН

Сараевода Ак олимпиадага тураскааткан Алтайның хоорайларының кышкы үшкү олимпийжи старттарының одун Рубцовскиде кывыскан.

Крайның трактор тудукчуларының ол хоорайын эң спортчу хоорайларның бирээзи деп санап турар. Рубцовскиде 48 муң күш-культуржулар, ГТО-нуң хөрек демдээниң 13 муң эдилекчилери болгаш быжыг материал-техниктиг спорт баазазы бар.

Олимпиаданың дөзе демдээ — кызыл-хөрек күшкаш спортчу байырлалдың ээлерин болгаш аалчыларны чылыы-биле уткаан. Ол оюннарга киржир эрге дээш 300 муң ажыг спортчулар маргышкан. Оларның аразындан шилиттинген 800 спортчулар он хевирлерге кол шаңналдар дээш маргыжарлар.

Алтайның хоорайларының олимпиадазы февраль 12-де доостур.

(СЭТА).

АМ-ДАА УЛАМЧЫЛАВЫШААН

Эмчи өгге келгеш, авамны шинчип эгеледи.

Ол авамның судал-дамырын тудуп, шинчилир херекселдер-биле хөрээн дыңнаалап, аарыын тодараткаш, эмнер берип, канчаар ижерин сүмеледи. Ооң сүмелээнин ёзугаар эмненгеш, авамның кадыы экижээн. Эмчи Кыргыс Ойдупович Ламажапка ынчан өөрүп четтиргенивисти илергейлээн бис. Оон бээр барык дөртен ажыг чыл эрткен. Кыргыс Ойдупович пенсиялаза-даа. Эрзин суурда санитар-эпидемиология станциязында ажылдап чоруур.

Үе-биле деңге суур көскүзү-биле сайзыраан. 1944 чылда эмнелгеге бир фельдшер, ийи сестра ажылдап турган болза, ам ында 19 эмчи, 70 хире ортумак тускай эртемниг кадрлар ажылдап турар. Совхоз төптеринде үш эмнелге пунктузу. Нарын суурда участок эмнелгези бар. Эмнелгелер амгы үениң дериг-херекселдери-биле хандыртынган. Тус-тус аарыгларның кабинеттерин ажыткан.

Район эмнелгезинге хөй чылдарда ажылдаан эмчилер хөй. Чижээлээрге, Норбу Сыдам-оол, Сотпа Экен-оол, Эренчин Бөмбүрүк, Антонина Самдан. Светлана Лойгу олар чоннуң хүндүткелин чедип алган.

Дөртен чылдарда районнуң беш сумузун чаңгыс фельдшер эмчи К. Ламажап аъттыг кезип, эмнеп турган болза, ам бригадаларга, фермаларга машиналыг чедип, чонга дуза чедирер апарган. Совет кижилерниң кадыы дээш бистиң Коммунистиг партиявыстың ада сагыш салыышкыны бо хире. Район эмнелгезиниң ажылдакчылары бо хүннерде ССРЭ-ниң составынга Тываның эки тура-биле каттышканының 40 чыл болур оюнга уткуштур бүгү күжүн мөөңнеп, шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар.

О. СОЯН.

Эрзин район.

ДООСКАШ...

Кызылдың уран чүүл училищезиниң библиотека салбырын чыл бүрүде хөй-хөй аныяктар доозуп үнүп, республиканың ырак-узак булуңнарында библиотекаларда ажылдап турарлар.

Бистиң Мөңгүн-Тайга районнуң Кызыл-Хая суурда библиотека эргелекчизи Ульяна Мамбыштай база ук училищениң библиотека салбырын доосхан. Күзели-биле чедип алган тускай мергежилинде ол кызымаккай ажылдап чоруур. Номчукчуларынга кандыг чаа номнар келгенин тайылбырлап, кайызын номчуза ооң ажылынга ажыктыгыл дээрзин Ульяна сүмелеп бээр. Суурнуң чурттакчыларының ортузунга ол Ванда Василевскаяның «Челээш» деп чогаалынга номчулга конференциязын, «Мөңгүн-Тайга бөгүн, дүүн, даарта» деп аас журналын эрттиргенин чон аажок сонуургап, аңаа идепкейлиг киришкеннер. Библиотекарь — кодээ малчыннарның доктаамал аалчызы. Малчыннарның дөрт бригадаларының аайы-биле Ульяна ында библиотекаларны тургускан. Ынаар номнарны бригадаларның бригадирин дамчыштыр чорудуп, боду база малчыннарга чедип, олар-биле солун чугааны кылып турар.

Бистиң библиотекарывыс чүгле онаашкан ажылынга кызымаккай эвес, а хөй-нииити ажылынга база идепкейлиг чоруун көргүзүп келген. Ол бот-тывынгыр уран чүүл көрүлделериниң доктаамал киржикчизи. Шоодуглуг, каттырынчыг кыска шиилерге ооң күүсеткен рольдарын, уран номчулгаларын көрүкчүлер таалап дыңнаарлар. Оон аңгыда Ульяна салымчаанныг ыраажы. Аныяк уругнуң мындыг идепкейлиг, ажылынга ак сеткилдиг чоруу суурнуң чурттакчыларының культурлуг амыдыралынга улуг идигни берип турар.

У-Д. ИРГИТ.

НОМЧУКЧУЛАРЫ ӨӨРЭЭН

Бистиң суурнуң библиотеказының номчукчулары чыл келген тудум улам-на көвүдеп, немежип турар. Аңаа библиотека эргелекчизи аныяк коммунист Роза Чөгээниң үлүг-хуузу улуг. Ол бодунуң ажылын ак сеткилдиг күүседип турар болгаш библиотека планын доктаамал күүседип келген. Номчукчуларга кичээнгейлиг, эвилең-ээлдек чоруу-биле аныяк библиотекарь чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

Библиотека клуб чөвүлели-биле сырый харылзаалыг ажылдап турар. Олар номчукчулар ортузунга «Тыва улустуң аас чогаалы», «Өг-бүле дугайында», «Амыдыралдың үндезини чүдел?» дээн чижектиг солун лекция, беседаларны эрттирип келген. Ол ышкаш композитор Дамба Хүреш-оолдуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга тураскааткан кежээни чон сонуурган.

А Бай-Тал ортумак школазының өөреникчилеринге культурлуг аажы-чаң, найырал, (үстүкү класстарның өөреникчилеринге) ынакшыл, амыдырал болгаш эмчи темазынга беседаларны чорудуп турар. Совхозтуң малчыннарынга база библиотекарь план ёзугаар чедип турар.

Чоокта чаа эрткен районнуң культура ажылдакчыларының хуралынга Бай-Тал кодээ библиотеказының ажылын мактаан болгаш өртектиг белек-биле шаңнаан. Аңаа библиотеканың номчукчулары база өөрээн.

Х. КАРА-ООЛ.

Бай-Тайга район.

ЧҮТКҮЛДҮГ БООРГА

Кызыл хоорайның соматика салбырында бичии уругларның хөрекке дегдиришкинин колдуунда херээжен эмчилер, сестралар эмнеп турар. Оларның аразында эмчи сестразы Рада Серендик база бар. Ооң кедип алганы ак халаты ооң узун болгаш шилгедек дурт-сынынга аажок тааржыр. Аныяк кижиниң ажылдап турарын кижи чарашсынып көөр.

Ол ВЛКСМ кежигүнү. Р. Серендик ажык сеткилдиг, чугаазы оожумзумаар. Эмчи училищезин 1980 чылда доосхан. Баштайгы ийи чылында аныяк кыс аарыг бичии уругларны эмнежип турган. Харыысалгалыг база мергежилинге ылап чүткүлдүг боорга, кадыының байдалы берге уруглар эмнээр палатага ону быжыглап каан.

— Раданың ажылга туттунгуруп, шалыпкынын уруглар ап чыдар нелер магадап чугаалажыр. Ооң палатазы эрткен чылын социалистиг чарышка киришкеш, шаңнаткан. Күш-ажылчы тиилелгеде аныяк кыстың киирген үлүү база бар — деп, кол эмчи сестразы Светлана Даваа чугаалаар.

Амгы үениң негелдезиниң, хөгжүлдезиниң аайы-биле чаа-чаа аппаратура, эмнелге дериг-херекселдери кээп турар. Ону ажыглаарынга Рада Серендик мергежий берген.

С. МОНГУШ.

ЫРАК СУУРЖЕ ҮНҮҮШКҮН

«Кара-Хөл» совхоз район төвүнден ырак. Аргыжылганың байдалы база таарымчалыг эвес. Ынчалза-даа бисче комплекстиг үнүүшкүннерни Тээли суурнуң эмчилери чорудуп турар. Чоокта чаа эмчилер В. Кызыл, Р. Будуучун, В. Ооржак, В. Храмченко, А. Чимит-оол, А. Сарыг-Доңгак олар кээп чораан.

«Чаш уругларны чемгерери», «Суурларның санитарлыг байдалы кандыг болур ужурлугул?» болгаш өске-даа лекцияларны, беседаларны олар суурнуң чурттакчыларынга номчуп тайныштырганнар.

Ортумак школаның үстүкү класстарының өөреникчилеринге база беседаларны номчаан. Лекцияларны чон улуг сонуургал-биле дыңнаан болгаш хөй-хөй айтырыгларны салган. Чурттакчылар эмчилерниң эптиг-ээлдек, билдилиг хүлээп алыышкыннары дээш өөрүп четтиргенин илереткен. Моон-даа соңгаар бо чижектиг үнүүшкүннерни чорударын уламчылаарын чурттакчылар дилээн.

Л. ХЕРТЕК.

Бай-Тайга район.

Дөртен чылдарның эгези. Ынчан Сарыг-Булуң суурга санныг-ла бажыңнар турган. Оларның чоок-кавызында өглер. Чаа туткан эмнелгеже кире бээримге, тыва тоннуг аныяк оол бижиттинген олур.

— Авам аараан, силерни чалап чор мен, эмчи. Аалывыс Тес ол чарыында чайлагда — деп чугааладым.

Эм-таң сугар сумказынга ол чугула чүүлдерин ап алырга, аъттаныптывыс. Чайның башкы айының ортаа үези турган. Чер хөлбегер ногаан оът-сиген, өң-баазын чечектер-биле шыптынган. Ону магадап чугаалажып чорааш, Тес-Хемниң эриинге келгенивис эскербээн бис.

КИЧЭЭНГЕЙ, ДУЗА ХЕРЕК

Ажылчы чоннуң билиниң болгаш культурлуг деңнелиниң бедииринге, хостуг үе-шагын чөп ажыглаарынга культура албан черлериниң ролю улуг.

Бистиң «Хөндергей» совхозтуң төвүнде көдээ клубтуң дугайын бижикседим. Ук клуб аңаа «Кызыл тараачын» колхоз турда-ла тургустунган. Аңаа хөндергейжилер кино, концертти көрүп, лекция, беседаларны, хуралдарны эрттирип келген. Клуб эрги-даа болза аңаа янзы-бүрү ажылдарны чорудуп болурунуң аргазы бар. Мурнуку чылдарда бот-тывынгыр артистер концерттерни белеткеп, район болгаш республика көрүлделеринге киржип, шаңналдыг черлерни ээлеп-даа турган. Көрүлделерге киржип турган ырлап-хөөмейлээриниң эгелекчизи Манчакай Сат, ыраажы Опал Куулар оларның талантызын бо клубка сонуургап дыңнаваан ховар.

Амгы үеде ук клубтуң ажылы сандараан. Ында кандыг-даа культура-массалыг ажылдар, лекция, беседа, диспуттар болбайн турар. Клубтуң ажылы чүгле кино көргүзери-биле кызыгаарлаттынып турар.

Ындыг кошкак ажылдың чылдагааны чүдел дээрге, клубтуң чайгы септелгезин эреңгей кылып келгенинде. Чайгы үеде клубту септээрде чүгле чугайлаар, бүдүрүүндан өске ажылдар кылдынмайн келген. Печкалар септеттинмээн, соңгалар, эжиктер чылыглаттынмаан. Ынчангаш көрүкчүлер кинону соок залда көрүп турарлар. Мурнуку чылдарда клубтуң тускай одакчызы турган. Амгы үеде ында аштакчы аштап-арыглавышаан, одап-даа турар болза, чүгле аштаганының төлевирин ап турар. Кино аппарадын доңурбазы-биле киномеханиги база боду одап турар. Оода клубтуң одаар ыяш, хөмүрдаш-биле хандырылгазы эки турган болза деп, ук кижилер хомудап турарлар.

Хөгжүм - херекселдериниң талазы-биле клубта чүгле чаңгыс баян бар. Клубтуң хөгжүм херекселдери турар ужурлуг өрээлинде Хөндергей кодээ библиотеказы турар. Ук өрээл тар, соок. Оон ном шилип тывары берге. Соок боорга ында чылыдар плитканы тургузуп каан, а номнар оон чүгле чаңгыс метр хире черде турар. Ындыг байдал өрт айыылын үндүрүп болур. Библиотеканың алган чаа номнарын район төвүнден экпеп алыры кончуг берге айтырыгларның бирээзи. Совхозтуң дирекциязы ол талазы-биле дуза чедирбейн турар. Совхозтуң, суурнуң удуртукчулары оон номчуу-биле ном бижидер туржук, аңаа ооң ажылын сонуургап чаңгыс-даа кээп көрбээн.

Культураның одаа болур клуб, библиотеканың байдалы мындыг. Аңаа чогуур ажылдар чорутпайн турары суурнуң чурттакчыларының, аныяк-өскениниң сагылга-чурумунга багай салдар чедирип турары чугаажок. Ук культура черинин ажылынче совхоз дирекциязы, ында партия организациязы, кодээ Совет, кичээнгей салбайн турары канчап-даа таарышпас. Ынчангаш бо талазы-биле районнуң удуртукчу ажылдакчылары, культура килдизи чогуур хемчегни дарый ап, боттуг дузаны чедирип, доктаамал хыналданы тургузарын хөндергейжилер дилеп турар.

П. САТ.

Хөндергей суур.

АЖЫЛЧЕ ЧАЛАП ТУР

«Кызыл тудуг» эргелели дашчыларны, бызаңчыларны, бетонщиктерни, улуг панельдерден бажың тудар монтажчы - эптекчилерни, электросварщиктерни ажылдаары-биле чалап турар. Күш-ажыл төлевири аккорд-шаңналдыг болгаш үр чылда ажылдааны дээш немелде төлевир база бээр. Бот кижилерге общежитие бээр, квартира-биле ниити чурум ёзугаар хандырар.

АЙТЫРЫГ ТУРГУЗАР АДРЕС: Кызыл хоорайның Интернациональная кудумчузунуң № 62 бажың, телефоннар №№ 2-28-12, 2-46-63.

Бо чылдың февраль 24-те, 16.00 шакта хөгжүм-шии театрының бажыңынга Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының 10 чыл юбилейинге тураскааткан байырлыг хурал болур. Аңаа бүгү доозукчуларны чалап тур.

ЧАРЛАЛДАР

Бүгү автомашиналарның спидометрлери доктааттынган негелделерге дүүштүр үр-үеде чогуур хыналданы албан-биле эрткен турарын автотранспорттуг бүгү бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның удуртукчуларынга Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң КАИ-зи болгаш стандарттар база хемчээр техниканы хынаар күрүне хайгааралдың Тыва лабораториязы дыңнадып тур. Спидометр ажылдап, көргүзүглерни шын айтып турарын хынаан соолунде ооң хааржаан пломбалаан турар ужурлуг.

Ындыг хыналданы күрүне хайгаарал лабораториязынга кылып турар. Ынчаңгаш хыналда кылырының хуусааларын доктааткан графикти 1984 чылдың февраль 20-ге чедир ажылдап кылгаш, лаборатория-биле дугуржуру эргежок чугула.

Хынаттынмаан спидометрлиг автомашинаны ажыглаары хоруглуг.

Чугула болган таварылгада тайылбыр алыр адрес: Кызыл хоорай, Горная кудумчу, бажың № 1, телефоннары 2-23-15, 2-16-78.

Бүгү-эвилел конкурстарының лауреады, Белорус ССР-ниң күрүнениң И. Жинович аттыг улусчу оркестри бисте аалдап чедип келген.

КОЛ ДИРИЖЕРУ — БССР-ниң уран чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы Михаил **КОЗИНЕЦ.**

Солизи — РСФСР-ниң алдарлыг артизи Николай **МОИСЕЕНКО.**

Концертке киржирлер: Лариса Сладинская, Светлана Лясун, республика конкурузунуң лауреады Геннадий Климович, республика конкурузунуң дипломантызы Виктор Михальчук, Сергей Заборонок.

ПРОГРАММАДА: совет композиторларның, орус болгаш даштыкы классиктерниң инструменталдыг музыка чогаалдары, орус, белорус улустарның ырылары, опералардан арилар, романстар.

Эргим эштер, мооң адаанда үелерде болур концерттерге кээринче чалап тур бис:

Февраль 21-де. Эгелээри — 18.30 болгаш 20.30 шактарда.

Февраль 22-де. Эгелээри — 19.00 шак.

Каccалар хөгжүм-шии театрында, «Саян» универмагта болгаш бүдүрүлге черлеринде ажылдап турар.

Февраль 20-ге чедир коллективтиг чагыгларны хүлээп алыр. Телефон № 2-25-49.

Профэвилелдериниң область чөвүлели 1984 чылда дараазында чурттарже туристчи бөлүктерни четчелеп турар.

МАР-же — май 28-тен июнь 13-ке чедир — путёвка өртээ — 103 рубль;

БУР-же — июль, 23-тен август 13-ке чедир — путёвка өртээ — чижек-биле 300 рубль;

Финляндияже — ноябрь айда, путёвканың чижек өртээ — 410 рубль.

Документилерни профкомнар болгаш профэвилелдерниң адырлар аайы-биле обкомнарында четчелеп, кылып турар.

ТВ

ФЕВРАЛЬ 12-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.35 — Уругларга эртенги гимнастика. 8.50 — Олимпиаданың хүн демдеглели. 9.05 — Документалдыг телефильмнер. 9.55 — «Будильник». 10.25 — «Совет Эвилелинге бараан боол тур мен!». 11.25 — «Кыдыкшыл». 12.10 — «Эртенги почта» деп музыкалыг дамчыдылга. 12.40 — Совет черге ужуражыышкын. 12.55 — «Кодээниң шагы». 13.55 — «Музыкальный киоск». Башкарыкчызы — РСФСР-ниң алдарлыг артизи Э. Беляева. 14.25 — Н. В. Гоголь — «Ойнакчылар». Телешии. 16.00 — «Аяп-чорукчулар клуву». 17.00 — Ленинградтың болгаш Ленинград областың партия база совет организацияларының ажылчы чоннарының чагаалары болгаш саналдары-биле ажылының дүржулгазының дугайында дамчыдылга. 18.00 — «Делегей панорамазы». 18.30 — Риганың «Авесол» деп камерлиг ийиги ыры бөлүү ырлаар. 19.00 — XIV кышкы Олимпий оюннарында Коньки болгаш лыжа спорту. 21.00 — «Үе». 21.30 — 23.00 — Аэрофлот хүнүнге тураскааткан концерт.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Уругларга эртенги гимнастика. 8.20 — «Эртем болгаш техника». Киножурнал. 8.30 — ССРЭ-ниң улустарының ырлары болгаш таңцылары. 9.00 — Орус чугаа. 9.30 — А. Брукнер. № 1 симфония. 10.30 — Аэрофлот хүнүнге. «Высокое небо». Документалдыг телефильм. 11.00 — Концерт. 11.30 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 12.30 — «Тоолга аалдаашкын». «Золушкага үш тооруккчугаш». 14.00 — «Адъютант его превосходительства». Беш сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги сериязы. 15.25 — «Орус сувенир» деп ансамбльдың концерти. 15.45 — Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 16.15 — «Тиилекчилер». Фронтучу өңнүктерниң клуву. 17.45 — Фильм-концерт. 18.20 — Күрүнениң орус музейи. 2-ги фильм. Бурунгу Орустуң чурулга уран чүүлү. 18.50 — Документалдыг телефильм. 20.00 — «Тамчыктыг удуцар, чаштар!» 20.15 — «Кижи. Чер. Өргемчей». 21.00 — «Үе». 21.30 — «Марина». Уран-чечен фильм. 23.00 — 00.00 — XIV кышкы Олимпий оюннарында. Трамплинден шураашкыннар. Шанак спорту.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Агаар

Республикага шокар булуттаар. Чамдык черлерге биче хар чаар.

Дүне 38—43, хүндүс 28—33 градус соор.

Кызылга булуттаар, хар чагбас. Дүне 40—42, хүндүс 29—31 градус соор.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 12-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Провал операции «Большая Медведица» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ученик лекаря» 11.30, 14.30, «Киносборник» 13.00, «Разиня» 15.50, 17.40, 19.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Красавица и чудовище» 13.00, «Чёрный тюльпан» 14.40, 16.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Пираты XX века» 9.00, 14.30, 18.10, «Чёрная гора» 10.50, «Без особого риска» 12.40, 16.20, 20.00 шактарда.

ФЕВРАЛЬ 13-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Конец бабьего лета» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Без особого риска» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Акробат на северном полюсе» 9.00, 13.20, «Светофор» (К-клуб) 10.40, 15.00, «Провал операции «Большая Медведица» 16.40, 18.30, 20.30 шактарда.

ДОСААФ-тың Кызылда техниктиг школазы секретарь-машинакчыларга, мотоциклдер, чүък болгаш чиик автомобильдер чолаачыларынга өөренирин күзээн кижилерни кежээки курстарже чалап турар. Өөредилге 1984 чылдың февраль 20-де эгелээр.

Школаның турар чери: Кызыл хоорайның Интернациональная кудумчузунуң № 49 бажың, тел. № 2-25-28.

Редакцияның адрези: 667000. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. Теле фоннары: Редакторнуң 2-24-63 редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35 секретарьваттың 2-23-35 партийжв амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75 пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60 культура килдизиниң 2-23-54 кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларның 2-27-41 бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 2054.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; ТС—00708.